

” KAIKKIHAN SIELLÄ OLI TUTTUJA JA ULLAVALAISIA ”

**Muistitietotutkimus Ullavan Ruotsin siirtolaisten
kokemuksista siirtolaisina ja paluumuuttajina**

Veli-Martin Hästbacka
Maisterintutkielma
Kulttuurit ja yhteisöt muuttuvassa maailmassa
Historian ja etnologian laitos
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2023

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Historian ja etnologian laitos, yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Tekijä Veli-Martin Hästbacka	
Työn nimi "Kaikkihan siellä oli tuttuja ja ullavalaisia": Muistitietotutkimus Ullavan Ruotsin siirtolaisten kokemuksista siirtolaisina ja paluumuuttajina	
Oppiaine Kulttuurit ja yhteisöt muuttuvassa maailmassa	Työn laji Maisterintutkielma
Aika Kevät 2023	Sivumäärä 46
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tässä etnologian alan tutkielmassa tarkastellaan muistitietotutkimuksen menetelmin työperäistä siirtolaisuutta ja paluumuuttoa Ullavan ja Ruotsin Hallstavikin välillä 1960–1980-luvuilla. Keski-Pohjanmaalla sijaitsevasta entisestä Ullavan kunnasta päätti merkittävä osa ullavalaisista muuttaa länsinaapuriin paremman toimeentulon perässä, ja Norrtäljen kunnassa sijaitsevasta Hallstavikin taajamasta muodostuikin ajan saatossa "Pikku-Ullava".</p> <p>Tutkimuksen tarkoituksena on sanoittaa muuton ja paluumuuton taustalla olevia syitä, ja tuoda pikku-ullavalalaisten tarina julki muistitietotutkimuksen keinoin. Tutkimuksen aineisto koostuu teema-haastatteluina toteutetuista kolmen paluumuuttajan haastatteluista, jonka lisäksi aihetta tarkastellaan leh-tiartikkeleiden ja Ylen vuonna 1999 lähettämän Pohjantähden alla: kaksi Ullavaa -televisiiodokumentin näkökulmasta. Haastateltavien kertomuksia jäsenellään lähiluvun menetelmällä.</p> <p>Tutkimuksessa menetelmänä käytettävälle lähiluennalle ominaista on useampaan lukukertaan ja-ettu lukemisprosessi, jonka tarkoituksena on saada mahdollisimman tarkka käsitys luettavasta aineistosta ja nostaa esille aiheen kannalta olennaisimmat aiheet ja teemat. Lisäksi lähestyn analyysissä teemaa trans-lokaalin käsitteen kautta, jolla tarkoitetaan ns. ylipaikallistumista, jossa henkilöllä on ylijärjaisia suhteita paikallisella tasolla, tutkimuksessani Ullavan ja Hallstavikin välillä.</p> <p>Ullavalalaisten paluumuuttajien haastatteluista käy ilmi, että muutto Ruotsiin liittyi parempaan toi-meentuloon, josta haastateltavat olivat kuulleet jo aiemmin Ruotsiin muuttaneilta. Muutettuaan Hallsta-vikiin haastateltavat työskentelivät Pohjoismaiden suurimmalla paperitehtaalla Hallsta pappersbrukilla. Paluumuuton taustalla olivat perhesyyt, sillä haastateltavat olivat paluumuuttaessaan perheellisiä, ja ha-lusivat lastensa pääsevän suomalaiseen kouluun.</p> <p>Vaikka haastateltavat asuivat Hallstavikissa useita vuosia, keskittyivät sosiaaliset suhteet pitkälti vain suomalaisiin ja pikku-ullavalaisiin. Kuitenkin Suomessa Hallstavikiin muuttaneet nähtiin ruotsalais-tuneina, joka on ilmiönä varsin mielenkiintoinen. Vaikka ei voidakaan puhua suoraan puhtaasti translo-kaalista ilmiöstä, auttaa käsite tulkitsemaan Pikku-Ullavaa ilmiönä.</p>	
Asiasanat Ullava, Keski-Pohjanmaa, Ruotsi, Hallstavik, siirtolaisuus, paluumuutto, translokaali, muisti-tietotutkimus, lähiluku	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
1.1	Taustaa tutkimukselle	1
1.2	Tutkimustehtävä	3
1.3	Ullava kiinnostuksen kohteena	4
1.4	Ruotsin siirtolaisuus ja paluumuutto Suomessa	5
1.5	Aiempi tutkimus aiheesta	7
2	ULLAVAN RUOTSIN SIIRTOLAISUUS	9
2.1	Ullava ja Hallstavik alueina	9
2.2	Paluumuutto ja palvelujen kehittyminen Ullavassa 1970-luvulta eteenpäin	14
2.3	Ullavan henkinen kahtiajakoisuus ja päätöksenteko	15
3	AINEISTO JA ANALYYSI	17
3.1	Haastatteluaineisto ja tutkimusetiikka	17
3.2	Muistitietotutkimus	18
3.3	Teemahaastattelu ja lähiluku	20
3.3.1	Teemahaastattelun ja lähiluvun käytäntö tässä tutkielmassa	21
3.4	Siirtolaisuus ja translokaalin käsite	23
4	ELÄMÄÄ KAHDESSA ULLAVASSA	25
4.1	Lähdön taustalla toive vaurastumisesta	26
4.2	Elämä Hallstavikin "Pikku-Ullavassa"	28
4.3	Paluu Suomeen lasten tähden	31
5	JOHTOPÄÄTÖKSET	34
5.1	Pikku-Ullava ilmiönä haastateltavien puheessa	34
5.2	Translokaali ullavalaisuus	38
5.3	Haastatteluaineisto suhteessa Kaksi Ullavaa -dokumenttiin ja Keskipohjanmaa-lehden aineistoon	40
6	LOPUKSI	44
6.1	Yhteenveto	44
6.2	Jatkotutkimusehdotukset	45
	LÄHTEET	47
	LIITTEET	53

1 JOHDANTO

1.1 Taustaa tutkimukselle

1960- ja 1970-luvun taitteessa demografisesti merkittävä määrä Suomen kansalaisia lähti Ruotsiin työn ja toimeentulon perässä. Heistä osa palasi myöhemmin Suomeen takaisin paluumuuttajina. Tämä kaksisuuntaisen maastamuuton ja paluumuuton ilmiö koettiin Keski-Pohjanmaalla Ullavassa, mihin tämä maisterintutkielma kohdistuu. Koska paluumuuttajien kokemuksista on varsin vähän tutkimusta, tarkastelen tässä maisterintutkielmassa syitä, jotka ajoivat tai houkuttelivat ullavalaisia muuttamaan 1960- ja 1970-luvuilla Ruotsiin ja myöhemmin palaamaan takaisin Ullavaan tai lähiseuduille. Tarkoitukseni on siis vastata laajaan kysymykseen: *Miksi Ullavasta lähdettiin Ruotsiin (Hallstavikiin), mutta kuitenkin palattiin myöhemmin takaisin Suomeen?*

Maisterintutkielmani on laadullinen muistitutkimus. Aineistona ovat ullavalaisten Hallstavikiin muuttaneiden ja myöhemmin paluumuuttaneiden temahaastattelut. Vaikka ilmiön taustalla vaikuttaneet syyt liittyvät mahdollisesti usein taloudelliseen ahdinkoon ja töiden puutteeseen, on taustalla ollut myös muita sosiaalisia syitä, joihin tässä maisterintutkielmassa paneudun. On myös mielenkiintoista selvittää, oliko kyse vapaaehtoisesta muutosta vai oliko päätös muutosta pakko tehdä. Koska aihetta on tähän mennessä tutkittu varsin vähän, ovat siirtolaisten ja paluumuuttajien kokemuksiin perustuvat aineistot avainasemassa käsiteltäessä aiheeseen liittyvää tematiikkaa.

Henkilökohtaisesti minua kiinnostaa myös se, miten haastateltavat kokivat muuttoon liittyvän maidenvälisen liikkumisen ja byrokratian. Tutkielmani tavoitteena ei ole kuitenkaan keskittyä byrokratiin yksityiskohtiin, vaan haluan antaa äänen Ullavasta

Ruotsiin muuttaneille ja myöhemmin paluumuuttaneille ullavalaisille. Muuton ja paluumuuton syiden lisäksi tutkin sitä, millaista elämä Ruotsissa oli sekä miten kotiutuminen ja kiinnittyminen uuteen paikkaan tapahtuivat. Tutkimusaineistoni tallentamisesta Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkistoihin on keskusteltu.

Olen itse kotoisin Ullavasta, jossa asuin vakituisesti ensimmäiset 16 vuotta elämästäni. Lapsuudessani Ruotsin siirtolaisuudesta puhuttiin paljon, sillä omassa lähipiirissäni on useita Ruotsiin 1960- ja 1970-luvulla muuttaneita; tunnen sekä Ruotsiin jääneitä että myöhemmin Ullavaan palanneita henkilöitä. Minulle kerrottiin lapsuudessani lähtijöitä olleen niin paljon, että Ullavasta tyhjjeni taloja ja tiloja hurjasti. Lisäksi meillä oli lapsuudenkodissani nauhoitettuna VHS-kasetille Ylen vuonna 1999 julkaisema dokumentti *Pohjantähden alla: Kaksi Ullavaa*, jonka katsoin jo lapsena useamman kerran. Kesällä 2005 vierailimme perheeni kanssa Ruotsissa Tukholmassa ja Hallstavikissa, jolloin minulle konkretisoitui Ullavan ja Ruotsin yhteys. Kävimme katsomassa Hallstavikissa paperitehdasta, jossa äitini kertoi useiden ullavalaisten työskennelleen. Tapasimme myös Ullavasta Ruotsiin muuttaneita henkilöitä ja heidän perheenjäseniään. Monet heistä olivat 1950-luvulla syntyneitä ja Ruotsiin muuttaessaan vielä lapsia. Ruotsissa he olivat aikuistuttuaan perustaneet perheen.

Maisterintutkielman aiheen valikoitumiseen vaikutti vahvasti se, että kesällä 2019 Ullavan Läntän kylällä äitini lapsuudenkodin luona vietettiin kylän yhteistä tapahtumaa, jossa oli vieraana kyläläisten lisäksi perheeni Ruotsin-sukulaisia. Tarkoituksena oli myös ikuistaa tapaaminen valokuvin, sillä vuonna 2019 oli kulunut 100 vuotta hetkestä vuonna 1919, jolloin kaikki sen hetken Läntän kylällä asuneet henkilöt kuvattiin yhdessä. *Perhönjokilaakso*-lehti julkaisi aiheesta uutisen heinäkuussa 2019¹. Valokuvan ottamisen lomassa vietimme aikaa yhdessä, ja vanhemmat sukupolvet muistelivat menneitä, jolloin puheeksi tuli myös Ruotsiin muutto. Koska olin jo aikuinen, minulle kerrottiin aivan uusia asioita aiheeseen liittyen. Hahmotin, että Ruotsiin muuton ilmiö on moniulotteisempi, kuin aiemmin olin ajatellut. Sainkin ajatuksen siitä, että Ullavasta ja sen Ruotsin siirtolaisuudesta voisi tehdä etnologian alan maisterintutkielman.

Tutkimuksessa on tärkeää ottaa myös huomioon, mikä on positioni oman kentän tutkijana² sillä olen kotoisin tutkittavalta etnografiselta kentältä, pienestä Ullavasta, jossa enemmän tai vähemmän kaikki asukkaat ainakin tietävät toisensa. En kuitenkaan tutkimuksessa haastattele lähisukulaisiani, sillä maisterintutkielmani tapauksessa muis-titiedon hankkiminen lähipiiristä on problemaattista³. Tutkimukseni tärkein tavoite

---

¹ Aho 2019.

² Esim. Uotinen 2010.

³ Esim. Koskinen-Koivisto 2014.

on saada ullavalaisten paluumuuttajien ääni⁴ kuuluviin. Lähtökohtaisesti en koe tutkimukseni olevan autoetnografista, eli oman kentän ja kulttuurin tutkimista oman kokemuksen kautta, sillä tutkin ilmiötä, jonka osallisena en ole. Olen syntynyt aikaan, jolloin Ullavan siirtolaisuus ei ollut ajankohtainen ilmiö. Toisin sanoen ulkopuolisen katse siirtolaisilmiöön syntyy siitä, että en ole ollut siirtolainen enkä paluumuuttaja, ja lisäksi olen siirtolaisiin ja heidän jälkeläisiinsä nähden eri sukupolvea. Tutkimusasetelmani on hyvin tyypillinen etnografialle⁵ ja muistitietotutkimukselle⁶.

1.2 Tutkimustehtävä

Maisterintutkielmani aiheena on Ullavan Hallstavikin siirtolaisuuden ja paluumuuton ilmiö sekä ”Pikku-Ullavan” muodostuminen Ruotsiin, sillä mielestäni on merkittävää, että pienestä Ullavasta on muuttanut paljon ihmisiä pienehkölle alueelle toisessa maassa. Koska rajaan empiirisen aineistoni Suomeen palanneisiin, on merkittävää ottaa huomioon tutkimuskysymysten muodostumisessa eri vaiheet liittyen toiseen maahan muuttamiseen. Yksinkertaisimmillaan nämä vaiheet voi jakaa liikkumisen ja olemisen perusteella viideksi eri vaiheeksi, jotka ovat: 1) lähtöä edeltävä 2) lähdön, 3) olemisen, 4) paluun ja 5) paluun jälkeinen vaihe. Nämä vaiheet jäsensivät tutkimustyötäni aineistonkeruusta tutkielman kirjoittamiseen asti.

Tutkimukseni antaa äänen Ullavan paluumuuttajille ja muistitietotutkimus toimii sen keskeisenä näkökulmana. Empiirinen aineistoni koostuu muistitiedosta, jota olen kerännyt haastattelemalla paluumuuttajia. Olen analysoinut aineistoa lähiluvun menetelmällä, jonka tarkoituksena on tulkita aineistoa mahdollisimman huolellisesti ja ymmärtävästi useammalla lukukerralla⁷. Siirtolaisuuden ja paluumuuton taustan ja vaikuttavien tekijöiden lisäksi mielenkiintoista on, miten paluumuuttajat itse määrittelevät tätä ilmiötä.

Maisterintutkielman keskeiset tutkimuskysymykset ovat:

1. Mitkä syyt ja olosuhteet ajoivat ullavalaisia lähtemään Ruotsin Hallstavikiin siirtolaisiksi?
2. Millaista aika Hallstavikissa oli; millainen yhteisö ullavalaisista alueelle muodostui, ja miten sosiaaliset suhteet vaikuttivat (yli)paikallistumiseen?

---

⁴ Ks. Fingerroos ja Kurki 2008.

⁵ Ks. Hämeenaho ja Koskinen-Koivisto 2014.

⁶ Ks. Fingerroos, Haanpää, Heimo ja Peltonen 2006 & 2022.

⁷ Pöysä 2010, 331, 339.

3. Mitkä syyt ajoivat osan Hallstavikin ullavalaisista palaamaan takaisin Ullavaan tai lähiseuduille?
4. Millaista elämä paluumuuton jälkeen on ollut?

1.3 Ullava kiinnostuksen kohteena

Ullava on Keski-Pohjanmaalla sijaitseva entinen paikkakunta (vuodesta 2009 osa Kokkolan kaupunkia)⁸, jonka tärkeimpiä elinkeinoja aina 1970-luvulle asti olivat maa- ja metsätalous⁹. Ullavalaisia muutti useisiin maihin ja maanosiin, ja osa heistä palasi myöhemmin takaisin kotiin Ullavaan. Suuri osa Ullavan kunnan siirtolaisista lähti 1960- ja 1970-luvun työperäisen maastamuuttoaallon aikana Ruotsiin. Sanotaankin, että Ullava ”tyhjeni” kahdessa vuosikymmenessä, kun useat muuttajat myivät omaisuutensa ja monet talot autioituivat. Ullavan väestönkehityksestä onkin havaittavissa noiden vuosikymmenten muutos, kun väkiluku romahti vuosien 1960–1975 välillä yli 400 asukkaalla¹⁰. Paluumuutto puolestaan oli aktiivisinta vuosien 1980–1995 välillä. Kaikkein vilkkainta muutto oli 1980-luvulla, jolloin Ullavan väkiluku nousi yli 100 asukkaalla¹¹. Osa Ullavasta Ruotsiin muuttaneista palasi lähiseuduille, kuten Kaustiselle, Kannukseen tai Toholammille.

Vaikka Ullavan Ruotsin siirtolaisuus oli 1900-luvun puolivälin jälkeen väestönkehityksellisesti iso ilmiö, on siitä alettu kiinnostua enemmän vasta viime vuosina. Paikallislehti *Keskipoohjanmaa* on julkaissut aiheesta muutamia artikkeleita, esimerkiksi vuosina 1998 ja 2021. Vuonna 1998 lehdessä kirjoitettiin näin:

Ruotsissa pyyhki hyvin; työtä ei tarvinnut kerjätä lakki kourassa. Kaikki halukkaat pääsivät tehtaalle, ja sanaa hyvistä tienesteistä levitettiin lomareissuilla. Kyytiäkään ei muuttajan tarvinnut erityisesti vongata, kun lomalaiset noutivat volvojensa takapenkille uusia lähtijöitä kotiovelta.¹²

Yleisradio lähetti vuonna 1999 dokumentin *Pohjantähden alla: Kaksi Ullavaa*, jossa Ullavasta Ruotsiin Hallstavikiin muuttaneet muistelivat ja kertoivat elämästä Hallstavikissa. Pohjantähden alla -dokumenttisarjaa tuotti YLE Asiaohjelmille Pirkko Frank-Arkimies. Lisäksi Vilho Uusi-Vähälä käsittelee artikkelissa *Ullavan kunnan lähihistoriaa* (1988) Ruotsin siirtolaisuuden vaikutuksia hallinnollisesta näkökulmasta. Artikkelissa Uusi-Vähälä (1988) muistelee kuntauudistuksen aiheuttamia paineita ja

---

⁸ Aaltonen, Kangasharju ja Moisio 2009, 3.

⁹ Liite 1.

¹⁰ Liite 4 ja liite 5.

¹¹ Liite 5.

¹² Viiperi 1998, 13.

kuntoliitoksen mahdollisuutta, joka aiheutti Ullavassa kaksijakoisuutta. Käsittelen aihetta tarkemmin alaluvussa 2.3. Aihetta sivutaan lyhyesti myös Harri Turusen toimitamassa *Kälviän ja Ullavan kirjassa* (1993):

Ruotsiin muutto oli vilkkaimmillaan 1960- ja 1970-lukujen taitteessa. Kälviältä muutti länsinaapuriin vuosina 1969–1970 yhteensä 93 ja Ullavasta 63 henkilöä. Halstavikin kaupungin ja sen paperitehtaan ympäristöstä kasvoikin oikea ”Pikku-Ullava”. Entiset ullavalaiset ovat antaneet oman tärkeän panoksensa Halstavikin seudun kehittämiseen (muun muassa naisten osallistuminen paperitehtaan töihin).¹³

1950-luvulla alkaneesta Ullavan Ruotsin siirtolaisuudesta ja siirtolaisista ollaan laati-
massa kirjaa, jota varten on kerätty tietoa muuttaneista. Työryhmän jäseneltä Olavi
Lähteiseltä saadulla Ullavan Ruotsiin lyhyeksikin aikaa muuttaneiden kattavalla lis-
talla oli 326 ullavalaisen nimet. Muutto Ullavasta suuntautui eri puolille Ruotsia,
mutta yksi merkittävimpiä alueita oli Hallstavik, jota myöhemmin nimitettiin
”Pikku-Ullavaksi”¹⁴. Maisterintutkielmaproessin aikana olen ollut mukana kirjoitta-
massa aihetta tarkastelevaa ja aineistooni perustuvaa tieteellistä artikkelia *Muistitieto-
tutkimus Pikku-Ullavan paluumuuttajien kokemuksista ja elämästä*¹⁵ lokakuussa 2023 jul-
kaistavaan Kalevalaseuran vuosikirja 102:een *Kansallisesta yllirajaiseen. Kulttuuri, pe-
rinne ja kirjallisuus* (toim. Niina Hämäläinen, Hanna Karhu ja Tuomas Martikainen).

1.4 Ruotsin siirtolaisuus ja paluumuutto Suomessa

Siirtolaisuus, eli muutto vapaaehtoisesti toiseen maahan, on ilmiö, joka koskettaa mo-
nia suomalaisia. Siirtolaisuusinstituutin mukaan Suomen historian kaksi suurta maas-
tamuuton ”aaltoa” tapahtuivat yleisen kaupungistumisen ja Suomen teollistumisen
kanssa samaan aikaan. Pohjois-Amerikkaan muutti ensin yli 300 000 ihmistä 1900-lu-
vun taitteessa, ja 1950–1970-luvuilla Ruotsiin suuntasi yli 400 000 ihmistä. Tällä het-
kellä Suomen kansalaisuuden omaavia ulkosuomalaisia on noin 300 000.¹⁶

Ruotsin siirtolaisuus 1950- ja 1970-luvuilla oli laaja ilmiö sekä Suomessa että koko
pohjoisessa Euroopassa, koska suomalaisia muutti länsinaapuriin yli 400 000.¹⁷ Kiih-
keimmin Ruotsiin muutettiin vuosina 1969 ja 1970, jolloin Suomesta muutti pois mo-
lempina vuosina yli 50 000 ihmistä¹⁸. Näistä merkittävä osa, yli 40 000 ihmistä, muutti

---

¹³ Lanndér 1993 teoksessa Turunen 1993, 137.

¹⁴ Kaksi Ullavaa, Yle 1999.

¹⁵ Fingerroos, Hästbacka, Häkkinen ja Lappi 2023.

¹⁶ Siirtolaisuusinstituutin kotisivut, 2021.

¹⁷ Siirtolaisuusinstituutin kotisivut, 2021.

¹⁸ Liite 6.

Ruotsiin¹⁹. Tällöin jopa Suomen väkiluku pieneni, sillä muuttotappio oli syntyvyyttä voimakkaampaa²⁰.

Voimakkaimmillaan muuttoliike sai aikaan jo suoranaisen ”joukkopsykoosin” piirteitä, jolloin lähdölle ei enää edes mitään selviä syitäkään tarvittu. Moni lähti ”siltä istumalta” matkaan työvoimaa aktiivisesti etsineiden ruotsalaisvärväreiden tai lomalla käyneiden sukulaisten houkuttelemana.²¹

Tärkeimmät syyt Ruotsiin muutolle 1960-luvulla olivat raha ja Ruotsin vetovoimatekijät. Ruotsissa vallitsi työvoimapula, ja toisen maailmansodan jälkeisen kehittyneemmän talouden vuoksi palkat olivat vähintään puolet korkeampia kuin Suomessa. Suomessa oli käynnissä 1950–1960-luvuilla rakennemuutos, jolloin maaseutuelinkeinot jäivät teollistumisen jalkoihin. Muutto Ruotsiin oli vaivatonta, ja päätös muutosta saattoi tapahtua nopeastikin.²² Lisäksi Suomessa 1960-lopulla työttömyys kohosi valtavasti: vuonna 1967 työnhakijoiden määrä kasvoi aiempaan vuoteen verrattuna yli sadalla tuhannella, kun samaan aikaan avoimia työpaikkoja oli yli 32 000 vähemmän.²³

Suomessa merkittävimmin paluumuuttoa tapahtui kahtena ajanjaksona: Ensimmäinen jakso sijoittuu vuosiin 1971–1974, joka on seurausta nk. ”suuren muuton” vuosikymmenistä. Toinen jakso alkoi vuonna 1981 jatkuen lähes koko vuosikymmenen. Tänä ajanjaksona Ruotsin paluumuuttoa tapahtui maastamuuttoa enemmän²⁴. Vuosina 1980–1998 Ruotsista muutti Suomeen yli 100 000 Suomen kansalaista, ja ennen 1990-lukua pääsääntöisesti paluumuuttajat hakeutuivat samoille seuduille, mistä olivat Ruotsiin aiemmin lähteneetkin²⁵.

1980-luvulla yleistyi etenkin pitkään Ruotsissa asuneiden suomalaisten paluu Suomeen. Ruotsinsuomalaisten lasten tullessa kouluikänsä oli vanhempien tehtävä päätös siitä, jatketaanko elämää Ruotsissa vai palataanko takaisin Suomeen. Suomessa valitsi nousukausi, jonka vuoksi työllistyminen oli aiempaa varmempaa. Näin ollen paluulle ei ollut esteitä – etenkin, jos kaippu Suomeen oli vahva.²⁶ Itse ilmiötä on Suomessa tutkittu varsin vähän.

---

¹⁹ Korkiasaari teoksessa Korkiasaari ja Tarkianen 2000, 158.

²⁰ Korkiasaari teoksessa Korkiasaari ja Tarkianen 2000, 156.

²¹ Korkiasaari teoksessa Korkiasaari ja Tarkianen 2000, 488.

²² Korkiasaari ja Tarkianen 2000, 488.

²³ Korkiasaari ja Tarkianen 2000, 139.

²⁴ Korkiasaari ja Tarkianen 2000, 473.

²⁵ Korkiasaari ja Tarkianen 2000, 474.

²⁶ Korkiasaari ja Tarkianen 2000, 489.

1.5 Aiempi tutkimus aiheesta

Ruotsin siirtolaisuuden ja paluumuuton tutkimus on vilkastunut 2020-luvulle tultaessa, ja koska paluumuutosta tutkimusta on huomattavasti vähemmän siirtolaisuuden tutkimukseen verrattuna tällä hetkellä, perustelee se tutkimukseni relevanssin. Tuore esimerkki on Ruotsin siirtolaisuutta laajasti tutkiva vuonna 2022 julkaistu Tuire Liimataisen väitöskirja *Finnishnesses in Sweden – The Discursive Construction of Ethnicity in the Landscape of Social Media*. Liimatainen (2022) on käynyt väitöskirjassaan kattavasti läpi myös aiempaa Ruotsiin suuntautuvan siirtolaisuuden tutkimusta.

Yleisesti ensimmäisenä ruotsinsuomalaisuutta käsittelevänä väitöskirjana pidetään vuonna 1966 ilmestynyttä Vilho Koirasen väitöskirjaa *Suomalaisten siirtolaisten sulautuminen Ruotsissa: sosiologinen tutkimus Ruotsiin vuosina 1945–1959 muuttaneiden suomenkielisten siirtolaisten kulttuurin muuttumisesta*. Toinen varhainen tutkimus on identiteettiä ja Suomen ja Ruotsin kuvaa suomalaisten siirtolaisten näkökulmasta käsittelevä Taisto Hujasen vuonna 1986 ilmestynyt väitöskirja *Kultamaa ja kotimaa: tutkimus Ruotsin ensimmäisen polven suomalaissiirtolaisten Suomi ja Ruotsi -kuvasta*.²⁷

Siirtolaisuusinstituutin tutkija Jouni Korkiasaari on paneutunut Ruotsin ja Suomen väliseen muuttoliikkeeseen artikkeleissaan *Return migration from Sweden to Finland* (1985) ja *Suomen ja Ruotsin välinen siirtolaisuus ja ruotsinsuomalaiset 2000-luvulla* (2013). Lisäksi ruotsinsuomalaisuutta on tutkittu mm. Krister Björklundin teoksissa *Finns in Sweden and Switzerland - between cosmopolitans and locals* (2011) ja *Suomalainen, ruotsalainen vai ruotsinsuomalainen? Ruotsissa asuvat suomalaiset 2000-luvulla* (2012). Yksi kattavin suomenkielinen teos Ruotsin ja Suomen muuttoliikkeestä ja siirtolaisuudesta on Jouni Korkeasaaren ja Kari Tarkiaisen teos *Suomalaiset Ruotsissa* (2000). Lisäksi 1990-luvulla ilmestynyt kolmiosainen kirjasarja *Finnarnas historia i Sverige* (1990–1996) on kattava katsaus aiheeseen²⁸.

Spesifimmin maisterintutkielmaani kytkeytyviä tutkimuksia ovat toista siirtolaisuuskupolvea tutkineen Marja Ågrenin väitöskirja *Är du finsk, eller ...? : en etnologisk studie om att växa upp och leva med finsk bakgrund i Sverige* (2006) ja Mirjaliisa Lukkarinen Kvistin väitöskirja *Tiden har haft sin gång : hem och tillhörighet bland sverigefinnar i Mälardalen* (2006).²⁹ Myös kansatieteilijä Hanna Snellmann on tutkinut vuonna 2003 ilmestyneessä teoksessaan *Sallan Suuri kylä – Göteborg 1960- ja 1970-lukujen*

---

²⁷ Liimatainen 2022, 30–31.

²⁸ Liimatainen 2022, 32.

²⁹ Liimatainen 2022, 31.

muuttoliikettä Sallasta Göteborgiin; Snllmanin kansatieteellinen tutkimus peilautuu hyvin tämän maisterintutkielman keskiössä olevaan Hallstavikin Pikku-Ullavaan.

2 ULLAVAN RUOTSIN SIIRTOLAISUUS

2.1 Ullava ja Hallstavik alueina

Ullava on Keski-Pohjanmaalla Länsi-Suomessa sijaitseva haja-asutusalue, joka itsenäisenä kuntana perustettiin vuonna 1909. Tällöin Ullava erotettiin emäpitäjästä Kälviästä.³⁰ Kälviän keskustaajama sijaitsee noin 30 kilometrin päässä Ullavan keskustaajamasta. Keski-Pohjanmaan maakuntakeskus on Kokkola, ja vuonna 2009 Ullava liitettiin Kokkolan kaupunkiin yhdessä Kälviän ja Lohtajan kanssa³¹. Nykyään Ullava on haja-asutusalue, jonka vuoksi vuoden 2009 jälkeisestä väestönkehityksestä on haastavaa saada tietoa³².

---

³⁰ Stolt 1993 teoksessa Turunen 1993, 308.

³¹ Aaltonen, Kangasharju ja Moisio 2009, 3.

³² Tilastokeskus 2022.

KUVA 1: Ullava ja lähialueet, Ullava oikealla. Lähde: © OpenStreetMapin tekijät, CC BY-SA

Yksi Ullavan pääelinkeinoista on maa- ja metsätalous. Ennen Ruotsiin suuntautunutta siirtolaisaaltoa vuonna 1940 Ullavan elinkeinoista maa- ja metsätalouden osuus oli 95,2 prosenttia, mutta Ruotsin siirtolaisuuden ja kaupungistumisen yleistyessä maatalouden osuus elinkeinona väheni. Vuonna 1970 vastaava osuus oli kaikista elinkeinoista 74,5 prosenttia ja vuonna 1988 enää 46,3 prosenttia.³³ Ullavan alueella on edelleen toiminnassa olevia maatiloja, ja alueella on myös viljelytoimintaa. Alueen maatalouden yleisyydestä kertoo myös se, että vuonna 1994 EU-kansanäänestyksessä Ullava oli Suomen EU-vastaisin kunta, sillä ainoastaan 20 prosenttia asukkaista kannatti Euroopan unioniin liittymistä.³⁴ Ottamatta kantaa kaikkiin syihin EU:hun liittymisen puolesta tai vastaan päätöksen taustalla, yleisesti viljelijöiden lähes yksimielisen EU-vastaisuuden taustalla oli pelko siitä, että Suomen maatalous ja elintarviketeollisuus eivät ole kilpailukykyisiä yhteismarkkinoilla Euroopan unionissa.³⁵

Tällä hetkellä Ullavan alueella asuu alle 1 000 ihmistä, ja siellä toimii kaksi peruskoulun ala-astetta, Ullavan pääkirjasto, Rahkosen sivukirjasto, osuuspankki, M-market

---

³³ Liite 1 ja liite 2.

³⁴ Mäkelä 2018.

³⁵ Laurila 2004 teoksessa Markkola ja rasila 2004, 349.

Lukkarin ruokakauppa ja terveysasema. Enimmillään Ullavassa oli asukkaita 1950-luvun taitteessa, jolloin asukasluku oli yli 1 500³⁶. Alueella toimii myös mm. Kaustisen ja Ullavan seurakunta, Ullavan 4H-yhdistys ja Ullavan Ylikylän nuorisoseura, joissa asukkaat pääsevät osallisiksi toimintaa. Tämän lisäksi asukkaat osallistuvat alueeseen liittyvään keskusteluun esimerkiksi Ullavassa tapahtuu -Facebook-ryhmässä. Tuoreinta keskustelua alueella on herättänyt alakoulujen kohtalo, joiden yhdistämistä punnittiin vuonna 2022³⁷.

Ullavassa Ruotsin siirtolaisuuden tiedetään alkaneen jo 1950-luvun alussa, mikä selviää passitiedoista³⁸. Suurin aalto oli kuitenkin muun Suomen tavoin 1960- ja 1970-luvuilla, jolloin sadat ullavalaiset jättivät vanhan kotinsa ja muuttivat Ruotsiin leveämmän leivän toivossa³⁹. Useimmat muuttivat Hallstavikiin, jossa sijaitsee Pohjoismaiden suurin paperitehdas.⁴⁰

Ullavan väkiluku romahti Ruotsin siirtolaisuuden myötä vuosien 1950 ja 1980 välillä olennaisesti – vuonna 1950 Ullavan väkiluku oli 1 524, kun vastaavasti vuonna 1980 se oli enää 1 015. Tätä romahdusta ei voi selittää pelkästään kuolleisuudella ja Suomen sisällä tapahtuneella muuttotappiolla, vaan taustalla on olennaisesti Ruotsin siirtolaisuus.⁴¹

Siirtolaisuutta on myöhemmin muisteltu paljon. Esimerkiksi Keski-Pohjanmaan paikallislehti *Keskipohjanmaassa* on julkaistu viimeisen 25 vuoden aikana satunnaisesti artikkeleita Ullavan Ruotsin siirtolaisuuteen liittyen⁴², joista tuorein ilmestyi lokakuussa 2021. Tällöin lehdessä julkaistiin Merten taa -juttusarjaa, jossa kuultiin keskipohjalaislähtöisten siirtolaisten tarinoita. Hanna Kauppisen artikkelissa *Hallstavik oli mini-Ullava* (2021) Mirjam ja Allan Huuki muistelevat aikaansa Ruotsin Hallstavikissa, jossa asuivat vuosina 1970–1985. Mirjam Huukin (os. Huhta) vanhemmat ja sisarukset muuttivat jo 1960-luvun lopulla Ullavasta Hallstaviikiin, ja perheen omaisuus huutokaupattiin. Huhdan perheestä useat työskentelivät Hallstan paperitehtaassa.⁴³

Meitä arvostettiin hirveästi työntekijöinä. Ruotsi tarvitsi meitä. Työkaverit vaihtuivat usein, mutta he olivat kaikki ihania, Mirjam Huuki sanoo ja näyttää yhä

---

³⁶ Liite 3 ja liite 4.

³⁷ Airola 2022.

³⁸ Olavi Lähteisen tiedoksianto.

³⁹ Pohjantähden alla 1999.

⁴⁰ Kauppinen 2021, B9.

⁴¹ Olavi Lähteisen tiedoksiannon mukaan 326 ullavalaisista muutti pois.

⁴² Keski-Pohjanmaan digitoitu lehtiarkisto 1996–2022.

⁴³ Kauppinen 2021, B8.

kaulassaan kantamaansa kultaista riipusta, jonka sai läksiäislahjaksi työkavereiltaan 35 vuotta sitten.⁴⁴

Keväällä 1999 Yle esitti Pohjantähden alla -dokumenttisarjan jakson *Kaksi Ullavaa*, jossa Ullavasta Ruotsiin muuttaneet kertoivat kokemuksistaan muuttoprosessista ja Ruotsissa asumisesta. Ohjelmassa esiintyi sekä Ruotsiin jääneitä että Ullavaan ja lähiseuduille palanneita ullavalaisia. Yle kuvasi ohjelmaa seuraavasti:

Toimeentulon perässä 60–70-lukujen vaihteessa Ruotsiin lähteneiden joukossa oli paljon väkeä myös Ullavan pienestä kunnasta Keski-Pohjanmaalta. Ullavalaisten määränpäänä oli lähes poikkeuksetta sama työmaa, paperitehdas Hallstavikissa. Täytyivätkö kaikkien odotukset täällä pikku-Ullavaksi kutsutussa siirtolaisten kultamaassa?⁴⁵

Hallstavik on Norrtäljen kunnan alueella oleva noin 5 000 asukkaan taajama⁴⁶, joka sijaitsee noin 100 kilometrin päässä Tukholmasta pohjoiseen. Hallinnollisesti Hallstavik on osa Norrtäljen kuntaa, jonka keskus sijaitsee 40 kilometrin päässä Hallstavikista⁴⁷. Hallstavikissa sijaitsee myös Hallstavikin kirkko, joka on osa Häverö-Edebon seurakuntaa⁴⁸. Maantieteellisesti Hallstavikin lähin suurempi kaupunki Tukholman lisäksi on yliopistokaupunki Uppsala, joka sijaitsee noin 60 kilometrin päässä länteen. Yksinomaan Hallstavikista on rajallisesti saatavissa lähteitä, koska Hallstavik ei ole missään vaiheessa ollut hallinnollisesti itsenäinen kunta tai kaupunki vaan osa Norrtäljen kuntaa. Hallstavik onkin syntynyt ajan saatossa Hallstan paperitehtaan lähialueelle, sillä tehdas työllisti suuren määrän ihmisiä⁴⁹.

---

⁴⁴ Kauppinen 2021, B9.

⁴⁵ Yle, 1999.

⁴⁶ Norrtälje kommun, 2020.

⁴⁷ Viiperi 1998, 12.

⁴⁸ Svenska kyrkan, 2021.

⁴⁹ Lundgren ja Knutson Udd 2007.

KUVA 2: Hallstavikin taajama ja lähialueet. Lähde: © OpenStreetMapin tekijät, CC BY-SA

Ekonomifaktan (2022) mukaan Norrtäljen kunnassa asuu noin 64 800 asukasta, joista korkeasti koulutettuja on 17,5 prosenttia väestöstä. Työttömyysaste on 5,9 prosenttia. Suurin yksityinen työnantaja on Hallstan paperitehdas Holmen paper aktiebolag⁵⁰, jossa myös ullavalaisia työskenteli vielä ainakin 1990-luvun lopulla⁵¹. Alun perin

⁵⁰ Ekonomifakta 2022.

⁵¹ Yle 1999.

1960- ja 1970-luvuilla Ullavasta muutti Hallstan paperitehtaalle paljon työvoimaa: Olavi Lähteiseltä saadulla Ullavan Hallstavikiin lyhyeksikin aikaa muuttaneiden kattavalla listalla oli 158 ullavalaisen nimet. Juuri tämän vuoksi Hallstavikia alettiinkin kutsua "Pikku-Ullavaksi".

2.2 Palumuutto ja palvelujen kehittyminen Ullavassa 1970-luvulta eteenpäin

Vaikka osa ullavalaisista jäikin siirtolaisiksi lahden toiselle puolelle saatuaan töitä Ruotsista ja mahdollisesti perustettuaan perheen sinne, palasi merkittävä osa muuttajista takaisin Ruotsista Ullavaan ja lähiseuduille. Tämä palumuuton ilmiö näkyy Ullavan väestönkehityksessä, sillä 1980- ja 1990-luvuilla väkiluku lähti nousuun⁵².

Vuodesta 1986 alkaen on Ullavan Lions Clubin julkaisemassa *Ullavan joulu* -lehdessä esitelty Ullavaan rakennettuja taloja, ja niiden yhteydessä kerrottu talon rakentajat. Rakentajien joukossa on myös aiemmin Ruotsissa asuneita ullavalaisia, jotka ovat muutettuaan takaisin Suomeen päättäneet rakentaa perheelleen uuden omakotitalon. Vuonna 1988 julkaistussa lehdessä kerrottiin, että vuosina 1979–1988 Ullavassa rakennettiin 100 uutta omakotitaloa sekä 13 rivitaloa, jotka käsittävät yhteensä 119 asuntoa.⁵³

Rakentaminen on ollut todella rajua. Näin on pakko todeta. Rakentamisessa Ullava alkoi herätä "prinsessa Ruususen" unesta 70-luvun loppupuolella. Luvut puhuvat puolestaan. Uusia omakotitaloja on rakennettu 100 kpl, rivitaloja 13 kpl, joissa asuntoja yhteensä 119. Navettoja on rakennettu 25. Myös näihin ryhmiin kuulumattomia rakennuksia on rakennettu useita. Rakennuslupia on myönnetty n. 450 kpl.⁵⁴

1970- ja 1980-luvuilla myös Ullavan palvelutarjonta alkoi kehittyä nopeasti. Vuoden 1980 jälkeen kunnan väkiluku nousi, jolloin palvelutarve lisääntyi entisestään. 1970-luvun merkittäviä parannuksia olivat vuonna 1974 Ullavaan valmistunut kunnan-talo⁵⁵ ja vuonna 1978 seurakuntatalo⁵⁶. 1980-luvulla Ullavaan rakennettiin vanhusten-kotiyhdistyksen Onnelan asumisyksikkö vuonna 1981, uusi terveysasema vuonna 1985 ja vanhustentalo Hopijakumpu vuonna 1987. Lisäksi vuonna 1985 seurakuntata-loa laajennettiin.⁵⁷

---

⁵² Liite 5.

⁵³ Klemola 1988, 16.

⁵⁴ Klemola 1988, 16.

⁵⁵ Uusi-Vähälä 1988, 31.

⁵⁶ Kaustisen ja Ullavan seurakunnan kotisivut, 2022.

⁵⁷ Klemola 1988, 16.

1990-luvulla Ullavan väkiluvun kasvu jatkui, mutta 2000-luvulle tultaessa se kääntyi laskuun. Vuonna 1990 valmistui Rahkosen koulun yhteyteen rakennettu monitoimitalo⁵⁸, ja Veikko Vionojan koulun ja Ullavan pääkirjaston saneeraus ja laajennus valmistuivat kesällä 2002.⁵⁹

2.3 Ullavan henkinen kahtiajakoisuus ja päätöksenteko

Vilho Uusi-Vähälän (1988) artikkelissa Ullavan *kunnan lähihistoriaa* käy ilmi, että 1960-luvun lopulla siirtolaisuusbuumin aikaan Ullavan järvenympäryskylissä, toisin sanoen Ullavan ylipäässä⁶⁰, kerättiin nimelistaa Kaustiseen liittymisen puolesta. Taus-talla oli pelkoa siitä, että mahdollinen kuntaliitos Kälviän kanssa heikentyneen väki-luvun takia voisi vaarantaa ylipään palvelut.⁶¹ Ullava on fyysisenä alueena hyvin kahtiajakoinen johtuen kirkonkylän ja ylipään maantieteellisestä etäisyydestä. Tämä näkyy nykyäänkin mm. siinä, että Ullavassa on kaksi koulua, Rahkosen koulu yli-päässä ja Veikko Vionojan koulu kirkonkylällä, sekä niiden yhteydessä toimivat kir-jastot sekä liikunta- että kuntosalit.⁶²

Vuonna 2017 Rahkosen koulu oli lakkauttamisuhan alla Kokkolan kaupungin talou-dellisten vaikeuksien takia, jonka vuoksi Rahkosessa ja muissa Ullavan ylipään ky-lissä huolestuttiin koulun lakkauttamisen lisäksi liikuntaharrastusmahdollisuuksien häviämisestä. Rahkosen koulun kaukalossa pelattiin tammikuussa 2017 koulun oppi-laista muodostetun joukkueen Rahkosen Reilujen ja Mestiksessä pelaavan Kokkolan Hermeksen välillä jääkiekko-ottelu, jonka tarkoituksena oli vedota Kokkolan kaupun-gin päättäjiin. Rahkosen Reiluja valmensi ”jääkiekkolegenda” Juhani Tamminen, ja Kokkolan Hermes hävisi ottelun.⁶³ Kuitenkin Kokkolan kaupungin paineen vuoksi Ullavan ylipään kylissä Rahkosessa, Hanhisalossa, Läntällä, Viitasalossa, Haapalassa, Törbackassa, Kallingissa ja Neverbackassa ryhdyttiin tiivistämään kylien välistä yh-teistyötä, ja vuonna 2019 Ullavan Ylipään kylät valittiin Keski-Pohjanmaan maakun-nalliseksi Vuoden kyläksi. Samoihin aikoihin harkittiin jälleen osakuntaliitosta

---

⁵⁸ Kokkolan kaupungin kotisivut 2022.

⁵⁹ Koivumäki 2002, 22.

⁶⁰ Ullavan ylipää käsittää Haapalan, Viitasalon, Törbackan, Läntän, Hanhisalon, Rahkosen, Kal-lingin ja Neverbackan kylät.

⁶¹ Uusi-Vähälä 1988, 31.

⁶² Kokkolan kaupungin kotisivut, 2022.

⁶³ Holopainen, YLE 2017.

Kaustiseen.⁶⁴ Uudelleen Rahkosen koulu oli lakkauttamisuhan alla vuonna 2022, mutta lopulta koulu sai jatkaa toimintaansa toistaiseksi⁶⁵.

On mielenkiintoista, että pelko palveluiden heikkenemisestä ja mahdollisen osakuntaliitoksen äärellä on oltu sekä 1960-luvulla että jälleen yli 50 vuotta myöhemmin – toki asetelma on muuttunut Kokkolan kaupunkiin liittymisen myötä, mutta kysymykset ja pelot ovat samanlaisia. Asuessani Ullavassa havainnoin, että ylipään ja kirkonkylän välillä oli kilpailua siitä, kummassa päässä palvelut ja harrastusmahdollisuudet sijaitsevat, joka näkyi esimerkiksi siinä, järjestetäänkö tiettyä harrastustoimintaa Rahkosen vai Veikko Vionojan koululla.

---

⁶⁴ Suomen kylät 2019.

⁶⁵ Savela 2022.

3 AINEISTO JA ANALYYSI

Maisterintutkielmani aineisto koostuu temaattisista muistitietohaastatteluista, jotka on kerätty haastattelemalla kolmea Ullavassa asuvaa Hallstavikin paluumuutajaa. Haastateltavat toisin sanoen ovat asuneet sekä Ullavassa että Hallstavikin Pikku-Ullavan muodostamassa yhteisössä Hallstavikissa, jota analysoin tutkimuksessa translokaalin käsitteen ja ilmiön avulla.

Ensimmäisenä tässä luvussa esittelen maisterintutkielmani varten keräämäni aineiston. Aineiston lisäksi luvussa käydään läpi muistitietotutkimusta, aineiston analyysimenetelmät ja koko prosessiin liittyvää tutkimusetiikkaa. Siirtolaisuuden ja translokaalin käsitteet määrittelen luvussa 3.4. Muistitietotutkimus, lähiluku sekä siirtolaisuuden ja translokaalin käsitteet muodostavat työkalupakin, joka on avainasemassa maisterintutkielmani analyysiosiossa.

3.1 Haastatteluaineisto ja tutkimusetiikka

Haastattelin Ullavassa heinäkuussa 2022 yhteensä kolmea henkilöä, ja toteutin haastattelut kahden haastattelukerran aikana. Koska olen alkujani ullavalainen, ja Ullava on väestöllisesti pieni alue⁶⁶, löytyivät haastateltavat helposti. Valikoin haastateltaviksi Hallstavikissa perheen perustaneita ja myöhemmin Ullavaan paluumuuttaneita henkilöitä, sillä minua kiinnostaa se, minkä vuoksi Suomeen haluttiin palata, vaikka perhe perustettiin jo Ruotsissa asumisen aikana. 1970-luku on siitä mielenkiintoinen ajanjakso, että silloin Suomessa siirryttiin uuteen peruskoulujärjestelmään, joka sikäli on ollut houkutus suomalaisille palata takaisin kotiseudulleen; uusi järjestelmä mahdollisti varallisuudesta riippumatta tasavertaisen opiskelun ennen toisen asteen

---

⁶⁶ Tilastokeskuksen (2022) mukaan 31.12.2008 Ullavan väkiluku oli 1003.

opintoja⁶⁷. Koska maisterintutkielma on rajaukseltaan tiukka, haluan aineiston olevan maltillinen, jotta voisin käsitellä sitä tutkielmassani mahdollisimman seikkaperäisesti.

Maisterintutkielmassani haastateltavien henkilöllisyydet pysyvät salassa, ja käsittelen heidän henkilötietojaan tutkimuksessani ainoastaan sen verran kuin on tarpeen. Haastateltavat ovat tietoisia siitä, että tutkimuksessani käsittelen Ullavaa ano- tai pseudonymisoimatta, sillä Ullavan poistaminen tutkimuksesta veisi tavoitteeni tuoda Ullavaa ja ullavalaiisten tarinaa kuuluville.

3.2 Muistitietotutkimus

Tämän maisterintutkielman aineisto perustuu muistille ja muistamiselle, sillä aineistoni haastatteluissa haastattelen ullavalaisia paluumuuttajia yli 40 vuoden takaisista asioista. Aineistoni on suullista muisteltua tietoa, ja tutkimuksen päätyttyä aineiston tallennetamisesta Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkistoon on keskusteltu. Pirjo Korhokangas (1999; 2005) painottaa, että muisti ja muistaminen ovat välttämättömiä inhimillisen elämän ja kulttuurin olemassaolemisen kannalta. Etnologisessa tutkimuksessa muisti ja muistaminen toimivat muistissa säilyneen menneisyyden lujittajana ja kulttuuri- ja perinnetieteen rakentajana, ja ennen kaikkea ne mahdollistavat muistissa säilyneen kulttuurisen pääoman tutkimisen.⁶⁸

Etnologiassa ja folkloristiikassa muistitiedolla kuvataan muistellun aineksen luonnetta. Muistitieto on siis eri sanoin ilmaistuna ihmisten muistelua elämästään, yhteisönsä ja yhteiskuntansa tapahtumista, elämän arjesta ja juhlasta.⁶⁹ Muistitietoa ja muistitietotutkimusta määriteltäessä nousee myös lähteissä lähes poikkeuksetta esiin englanninkielinen ilmaus *oral history*, jonka voisi suoraan kääntää suulliseksi historiaksi. Oral history tai oral history research käsitetään kuitenkin maittain eri tavalla, sillä esimerkiksi Suomessa englanninkielisestä ilmaisusta oral history research johdettu muistitietotutkimus voidaan käsittää suullisen historian lisäksi kirjoitettuihin aineistoihin perustuvaksi tutkimukseksi, kun taas kansainvälisesti muistitietotutkimus mielletään yleensä kirjaimellisesti haastatteleamalla tuotetuksi suulliseksi muistitiedoksi⁷⁰.

---

⁶⁷ Esim. Perälä 2016.

⁶⁸ Esim. Korhokangas teoksissa Lönnqvist, Kiuru ja Uusitalo 1999 ja Korhokangas, Olsson, Ruotsala ja Lappi 2005.

⁶⁹ Korhokangas 1999 teoksessa Lönnqvist, Kiuru ja Uusitalo 1999, 161.

⁷⁰ Heimo, Juvonen ja Kurkinen 2021, 8.

Ulla-Maija Peltosen, Outi Fingerroosin, Riina Haanpään ja Anne Heimon (2022) mukaan oral history (suom. muistitieto) -tutkimus on ”laaja-alaista ja moninaista”; he viittaavatkin tässä yhteydessä Lynn Abramsin (2010) ”catch-all term” -ilmaisuuun. Itse oral history viittaa englanninkielisessä tutkimuskirjallisuudessa (esim. Abrams 2010) *doing oral historyyn*, jolla tarkoitetaan haastattelujen tallentamista ja säilyttämistä järjestelmällisesti. Suomalaisessa muistitietotutkimuksessa erityistä on se, että muistitietoaineiston (esim. haastattelu) lisäksi tutkimusaineistoina hyödynnetään myös kirjallisia lähteitä esim. historianitutkimuksesta ja muistitutkimuksesta.⁷¹ Omassa tutkimuksessani muistitietotutkimus toimii haastattelujen tekemisen ja muistitiedoksi tallentamisen menetelmänä (*doing oral history*), mutta on myös metodologia, johon kytkeytyy lähiluku, josta tarkemmin luvussa 3.3, ja itse muistitiedon kirjoittaminen (*writing oral history*).

Sekä muistitietotutkija Lynn Abramsin teos *Oral history theory* (2010) että Robert Perksin ja Alistair Thomsonin teos *The Oral history reader* (2006) ovat avainasemassa muistitiedon ja muistitietotutkimuksen määrittelyssä teoreettisesti, kun taas Donald A. Ritchien teos *Doing Oral History* (2003) lähestyy aihetta käytännön soveltamisessa. Käytännönläheisesti muistitietotutkimuksen tekemistä (*doing oral history*) käsitellään myös Anne Heimon, Tuula Juvosen ja Heidi Kurvisen teoksessa *Opas muistitietoahaastattelun tekemiseen* (2021), jossa muistitietotutkimusta määritellään myöskin englanninkielisen ’oral history’ -termin kautta. Metodologisesti avainasemassa tutkimuksessani on kaksi perusteosta, Outi Fingerroosin, Riina Haanpään, Anne Heimon ja Ulla-Maija Peltosen (toim.) *Muistitietotutkimus* (2006) ja Ulla Savolaisen ja Riikka Taavetin (toim.) *Muistitietotutkimuksen paikka – Teoriat, käytännöt ja muutos* (2022). Tämän lisäksi käytän lähteenä erilaisia suomalaisia ja englanninkielisiä muistitietotutkimuksia ja artikkeleita.

Englanninkielisen ’oral history’ -käsitteen voi myös pilkkoa kahteen osaan, joista ensimmäinen, ’doing oral history’, viittaa muistitiedon toteuttamiseen, ja ’writing oral history’ muistitiedon kirjoittamiseen.⁷² Käytännössä omalla kohdallani muistitiedon toteuttamista on teemahaastatteluna toteutetut muistitietoahaastattelut, jotka tallennetaan muistitiedoksi arkistoon. Muistitiedon kirjoittaminen tutkimukseksi on maisterintutkielmani metodologinen puoli, joka koostuu lähiluennasta, analyysistä ja muistitietotutkimuksesta.

---

⁷¹ Peltonen, Fingerroos, Haanpää ja Heimo 2022 teoksessa Savolainen ja Taavetti 2022, 437.

⁷² Abrams 2010; ks. myös Fingerroos, Haanpää, Heimo ja Peltonen 2006.

3.3 Teemahaastattelu ja lähiluku

Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä, joka pohjautuu Robert K. Mertonin, Marjorie Fiskin ja Patricia K. Kendallin teokseen *The Focused Interview* (1956). *Focused interview* suomentuu kohdennetuksi haastatteluksi, mille ominaista on mm. se, että haastateltavilla on taustallaan yhteinen kokemus tai sama koettu asia, tutkija on perehtynyt ilmiöön liittyviin tärkeisiin osiin, rakenteisiin, prosesseihin ja kokonaisuuteen, kehittää sen pohjalta haastattelurungon ja suuntaa haastattelun tutkittavien (haastateltavien) subjektiivisiin ennalta analysoituihin kokemuksiin tilanteesta. Teemahaastattelun tarkoituksena on kohdentaa haastattelu ennalta määriteltäviin teemoihin, joka mahdollistaa haastateltavien äänen kuuluville saamisen. Teemahaastattelussa haastattelujen aikana keskustelu etenee keskeisten teemojen varassa, eikä varsinaisesti rajattujen kysymysten varassa.⁷³

Teemahaastattelurunko laaditaan tarpeeksi väljänä teema-alueluettelona, joita voidaan tarkentaa kysymyksillä tai esimerkiksi ranskalaisilla viivoilla.⁷⁴ Mielestäni teema-alaluettelointi aiheittain sopii maisterintutkielmani ja muistitietotutkimuksen tavoitteisiin, sillä tavoitteenani on saada mahdollisimman subjektiivista ja kokemusperäistä muistietoa aiheesta – liian tarkat haastattelukysymykset olisivat ohjanneet haastateltavia vastaamaan ohjatusti, joka taas ei palvele tutkimukseni tavoitteita ja lähtökohtia. Teemahaastattelun valikoitumiseen maisterintutkielman aineistonkeruumenetelmäksi vaikutti myös se, että teemahaastattelu on itselleni tuttu menetelmä aiemmasta opinnäytetyöstäni ja se on yleisesti käytössä muistitietotutkimuksissa.⁷⁵

Teemahaastattelujen ja nauhoitteiden litteroinnin analysoin lähiluennan tekniikalla. Lähiluku on aineiston lukemisen menetelmä, toisin sanoen tekstianalyysimenetelmä, jonka tarkoituksena on lukea aineistoa mahdollisimman yksityiskohtaisesti ja intensiivisesti. Lähiluku menetelmänä mahdollistaa tutkijan tarkastella omia tulkintojaan, ja sen avulla on mahdollista etsiä ja löytää temaattisia aineksia. Menetelmässä

---

⁷³ Hirsjärvi ja Hurme 2008, 47–48.

⁷⁴ Hirsjärvi ja Hurme 2008, 66–67.

⁷⁵ Keväällä 2020 valmistuneen kandidaatintutkielmani *Vailla yhteisiä ja selkeitä toimintamalleja – laadullinen tutkimus sisäilmaongelmien käsittelemisestä työyhteisöissä ja niiden vaikutuksista työhyvinvointiin* (2020) aineiston keräsin haastatteleamalla kolmea henkilöä, joiden työpaikoilla oli havaittu sisäilmaongelmia. Tällöin perehdyin ennakkoon aiheeseen, ja jaoin aiheet seitsemän eri teeman alle, jotka olivat haastateltavan taustatiedot, työpaikan taustatiedot, sisäilmaongelmien vastaanottaminen, työyhteisö, työhyvinvointi, työilmapiiri, ja meta (muita esille tulevia asioita).⁷⁵ Tällöin teemahaastattelu mahdollisti sen, että haastateltavat pystyivät vapaamuotoisesti kertomaan omista kokemuksistaan aiheesta, enkä tutkijana ohjaillut liikaa haastateltavien kertomuksia ”tiettyyn” suuntaan. Maisterintutkielmassa käytän tätä samaa tekniikkaa.

olennaista on se, että lukija useamman lukukerran aikana tulkitsee aineistoa, ja havaitsee yksityiskohtaisempia tietoja luettavasta kokonaisuudesta.⁷⁶

Lähiluennan tekniikka sopii hyvin myös teemahaastatteluin kerätyn muistitiedon analyysiin. Lähiluvun tekniikkaa kehitellyt muistitietotutkija ja folkloristi Jyrki Pöysä (2010) kuvailee lähiluvun olevan liikkuva käsite, joka terminä viittaa väljästi “kaikkeen huolelliseen ja ymmärtävään teoksen tulkintaan”⁷⁷. Lähiluentaa toteutettaessa on Pöysän mukaan olennaista, että tarkastellaan aina samaa tekstiä, kuten tutkimusta varten tekemiäni litteratioita. Lähiluvun useampien lukukertojen tavoitteena on tuottaa tiedostavaa lukemista.⁷⁸ Ensimmäisellä lukukerralla lukija hakee lähiluettavan tekstin kokonaismerkitystä, jonka muodostamiseen lukijan huomaamatta vaikuttavat ja johtavat lukijan aiemmat kokemukset ja käsitykset⁷⁹. Tavallisesti lukija myös täydentää ei-reflektiivisesti tekstien aukkoja omien kokemusten ja kulttuurisen tietonsa pohjalta. Laajaa aineistoa käsiteltäessä ensimmäiselle lukukerralle tyypillistä on myös nopea ja kursorinen aineiston läpikäynti.⁸⁰

Myöhemmät lukukerrat, paluut tekstin pariin, syventävät tai jopa kiistävät ensimmäisen lukukerran tulkintaa. Ihannetapauksessa eri lukukerroilla huomio keskittyy osoittain eri asioihin kuin aiemmalla lukukerralla (tai aiemmilla lukukerroilla), jolloin tulee ilmi aiemmin huomiota vaille jääneitä yksityiskohtia. Lukukertojen välille kannattaa-kin jättää jonkin verran aikaa, sillä silloin tapahtuu tekstin alitajuntaista prosessoitumista, joka auttaa datan jäsentymisessä.⁸¹ Lähiluvulle ominaista on myös se, että se ei ole ainoastaan aineiston lukemista. Pöysä (2015) erittelee, että aineistoa lukiessa useimmat lukijat alleviivaavat tekstiä, tekevät lyhyitä muistiinpanoja tai muuten merkitsevät aineistoaan, joka on osa tekstin tulkintaa.⁸²

3.3.1 Teemahaastattelun ja lähiluvun käytäntö tässä tutkielmassa

Maisterintutkielmassani teema-alaluetteloin pohjatiedon (oma ullaalaisuuteni ja aihepiirin tunteminen) ja tutkimuskysymysten kautta ne aiheet ja teemat, joista halusin haastateltavien kanssa keskustella. Jaoin keskusteluaiheet viiden teeman alle, jotka

---

⁷⁶ Tieteen termipankki, 2022.

⁷⁷ Pöysä 2010, 331. Ks. myös Hirsjärvi ja Hurme 2008, 159.; Eskola ja Suoranta 1998, 195.

⁷⁸ Pöysä 2010, 339.

⁷⁹ Pöysä 2015, 30.

⁸⁰ Pöysä 2010, 339.

⁸¹ Pöysä 2015, 31.

⁸² Pöysä 2015, 31.

ovat jaoteltu kronologisesti eli muuttoihin kytkeytyvien ajankohtien mukaan. Teemat ovat:

1. *elämä ennen Ruotsiin muuttoa.*
2. *päätös Ruotsiin muutosta, muutto ja asettuminen Ruotsiin,*
3. *elämä Ruotsissa,*
4. *päätös Suomeen palaamisesta, paluu ja asettuminen Suomeen ja*
5. *elämä Suomessa paluun ja asettumisen jälkeen.*

Teemojen alla on useita tarkempia aiheita, joita en ole kuitenkaan kohdentanut varsinaisesti kysymyksillä vaan olen luetellut asioita, joista haluan tarkemmin saada tietoa⁸³.

Aloitin haastatteluaineiston purkamisen ja analyysin lähiluennalla Jyrki Pöysän menetelmää soveltaen. Kävin tekstimuotoisen haastatteluaineiston kokonaisvaltaisesti läpi yhteensä kolme kertaa, ja jokaisen lukukerran aikana tein muistiinpanoja tulevaa teemoittelua varten. Lukukertojen välille jätin aikaa Pöysän ohjeistuksen tavoin ainakin yhden yön, toisinaan lukukertojen välillä saattoi olla useampienkin päivien tauko, jonka aikana työstin maisterintutkielmani muita osioita.

Ensimmäisellä lukukerralla keskityin saamaan itselleni käsityksen siitä, millaiset syyt ajoivat haastateltavia toimimaan niin kuin he muisteluhetkellä kertoivat. Toisin sanoen mietin, mitkä asiat johtivat Ruotsiin muuttoon, miksi muutto tapahtui juuri silloin kun se tapahtui, minkä vuoksi haastateltava lopulta ajautui Hallstavikiin ”Pikku-Ullavaan” ja miksi haastateltava palasi takaisin Suomeen. Piirsin ja kirjoitin ajatuskartan näistä syistä, ja tein myös aikajanan haastateltavien kertomuksien perusteella. Aikajana oli hyvä työkalu kokonaiskuvan käsittelyyn haastateltavien henkilökuvaan liittyen siirtolaisuuteen.

Toisella lukukerralla pohdin ihmissuhteiden vaikutuksia haastateltavien kertomuksien kulkuun. Kirjoitin ylös aikajanan yhteyteen, milloin ja mahdollisesti kenen vaikutuksesta haastateltava ryhtyi toimimaan. Toisella lukukerralla myös keskityin siihen, mihin ajankohtaan perheenperustaminen ajoittui ja miten se vaikutti paluumuuton ajankohtaan.

Kolmannella lukukerralla mietin integroitumista ja paikkojen merkitystä haastateltavien kertomuksissa. Koska maisterintutkielmani yksi keskeinen teema on translokaali (tarkemmin alaluvussa 3.4), on paikkojen ja paikallistumisen merkitys olennainen osa

---

⁸³ Teemahaastattelurunko, liite 7.

maisterintutkielmani kokonaisuutta. Kolmannen lukukerran kohdalla jaoin myös aikajanan tapahtumat eri teemojen alle, jonka avulla käsittelenkin aineistoa luvussa 4.

3.4 Siirtolaisuus ja translokaalin käsite

Käytän maisterintutkielmassani *siirtolaisuuden*⁸⁴ käsitettä avaamaan ullavalaisten muuttoa Ruotsiin, sillä termiä käytetään lähes poikkeuksetta Ruotsiin muuton yhteydessä Ullavassa. Myös Harri Turusen (1993) toimittamassa *Kälviän ja Ullavan kirjassa* ja Keskipohjanmaa-lehden *Merten taa* -juttusarjassa (2021) ullavalaisten ylirajaista muuttoa Ruotsiin kuvattiin siirtolaisuuden käsitteellä. Mediassa ullavalaisten siirtolaisuutta on kuvattu myös esimerkiksi termillä *muuttoaalto*⁸⁵.

Siirtolaisuus on ilmiö, jolla tarkoitetaan väestön muuttamista eli siirtymistä pois kotimaastaan.⁸⁶ Siirtolainen on alueelta toiseen siirtynyt henkilö. Siirtolaisuus käsitteenä tarkoittaa täten yleensä vapaaehtoista muuttoa maasta toiseen, ja mahdollisesti muuttoa myöhemmin takaisin, vaikka taustalla voi olla esimerkiksi taloudellisia tai henkisiä paineita muuttaa toiseen maahan. Esimerkiksi Ullavan Ruotsin siirtolaisuuden tapauksessa syyt olivat selkeästi taloudellisia, sillä Ruotsissa oli tarjolla työtä, josta oli saatavilla Suomen palkkatasoon nähden hyvä palkka⁸⁷. Olavi Hartosen, Ismo Söderlingin ja Jouni Korkiasaaren (2013) mukaan siirtolaisuuden ajallinen raja Suomessa ja useissa EU-maissa on yksi vuosi ulkomailla asumista⁸⁸. Lisäksi Jouni Korkiasaari (1989) määrittelee siirtolaisuuden seuraavasti:

Siirtolaisuudelta tarkoitetaan henkilöiden tai henkilöryhmien, tavallisesti perheiden, vapaaehtoista muuttamista asuinmaasta toiseen lähinnä toimeentulon hankkimiseksi siellä. Se sisältää maastamuuton ohella myös toiseen maahan asettumisen ja paluumuuton.⁸⁹

Paluumuutolla tarkoitan tässä maisterintutkielmassa kotimaahan palaamista pitkän yhtäjaksoisen vakituisen asumisen jälkeen vieraassa maassa. Maahanmuuttovirasto (2022) määrittelee paluumuuttajan seuraavasti:

---

⁸⁴ Yleisesti maasta toiseen muuttamisesta käsitellään maahanmuuttona, joka puhekielessä viittaa usein esimerkiksi Suomessa oleviin turvapaikanhakijoihin tai maahanmuuttajiin. Koska käsite on laaja ja ennen kaikkea lainsäädännöllinen (esim. tilastokeskuksen virallisessa määritelmässä), on se epäsopiva kuvaamaan Ullavan ilmiötä, johon sisältyy myös paluumuuton ilmiö ja jatkuva yhteydenpito kahden lähellä toisiaan sijaitsevan maan välillä.

⁸⁵ Esim. Viiperi 1998.

⁸⁶ Nurmi 2002, 977.

⁸⁷ Kaksi Ullavaa, Yle 1999.

⁸⁸ Hartonen, Söderling ja Korkiasaari 2013, 7.

⁸⁹ Korkiasaari 1989, 2.

Oleskelulupa-asioissa paluumuuttaja tarkoittaa Suomeen muuttavaa henkilöä, jolla on suomalaiset sukujuuret tai muuten läheinen yhteys Suomeen (entinen Suomen kansalainen, syntyperäisen Suomen kansalaisen jälkeläinen, muu suomalainen syntyperä kuten inkerinsuomalainen).⁹⁰

Siirtolaisen identiteetti, paikallistuminen ja kuuluminen ovat osa *translokaalisuuden* (eng. translocal) ilmiötä, joka on suomalaisessa siirtolaisuustutkimuksessa vähän käytetty käsite. Translokaali kääntyy englannin kielestä suomeksi karkeasti käännettynä *ylipaikallisuudeksi*, mitä termiä ja käsitettä käytän tässä tutkielmassa ensisijaisesti. Translokaalisuudella tarkoitetaan kaikessa yksinkertaisuudessaan sitä, että yksilön oman identiteetin ja paikallistumisen eri (intersektionaaliset) ulottuvuudet ovat samanaikaisesti läsnä fyysisestä tai maantieteellisestä sijainnista riippumatta⁹¹. Tämä tarkoittaa sitä, että yksilön ei tarvitse identifioitua paikallisesti vain tiettyyn fyysiseen tai maantieteelliseen paikkaan. Aineiston kannalta tässä maisterintutkielmassa translokaali tarkoittaa sitä, että riippumatta siitä, onko henkilö Ullavassa tai Hallstavikissä, kokee yksilö itsellään olevansa ruotsalainen ja suomalainen tai ullavalainen ja hallstavikilainen identiteetti, ja että hän on osa molempia paikkoja.

Translokaalin käsitteen ei ole tarkoitus olla keskeinen näkökulma haastattelujen tulosten analyysiin, vaan käytän sitä tutkimuksessani työkaluna tulkitsemaan nimenomaan paikallistumisen eri ulottuvuuksia haastateltavien kertomuksissa. Muistitietohaastatteluissa tehtävänäni on havainnoida, mitä ilmauksia ullavalaiset paluumuuttajat itse ovat käyttäneet itsestään Ruotsiin muuttajina 1960–1970-luvun muuttoaallon aikana ja sen jälkeen. Oli kyseessä sitten kokemus itsestään siirtolaisena, maahanmuuttajana tai jonakin muuna, on mielestäni tärkeää, että ullavalalaisten paluumuuttajien ääni tulee esille. Lisäksi on kiinnostavaa, nouseeko haastatteluissa esille juurikin esimerkiksi translokaalisuuteen liittyviä asioita – kuitenkin ohjaamatta liikaa haastateltavien kertomuksia muotoilemalla liian tarkkoja teemoja ja aiheita.

---

⁹⁰ Paluumuuttaja; Maahanmuuttovirasto 2022.

⁹¹ Esim. Anthias; Häkkinen ja Tawah 2016.

4 ELÄMÄÄ KAHDESSA ULLAVASSA

Tässä luvussa tarkastelen muistitietohaastatteluissa esiin nousseita teemoja ja asioita, joita olen jaotellut alalukuihin teemojen mukaan. Tämän luvun tarkoituksena ei ole siis vielä lähteä analysoimaan tai vertailemaan aineistoa, vaan esitellä niiden tuloksia. Selkeyden ja rakenteellisuuden vuoksi analysoin ja vertaan haastattelujen tuloksia tarkemmin aiempiin tutkimuksiin, *Kaksi Ullavaa* -dokumenttiin ja muiden näkökulmien valossa luvussa 5 *Johtopäätökset*.

Käsittelen haastatteluissa lähiluvussa esille nousseita asioita jaoteltuina kolmeen teemaan, jotka liittyvät Ruotsiin lähtöön ja syihin lähdön taustalla, Ruotsissa elämiseen ja paluupäätöksen syntymiseen sekä paluun jälkeiseen elämään. Haastattelujen sisältöä käsittelevät alaluvut olen nimennyt seuraavasti: 4.1 *Lähdön taustalla toive vaurastumisesta*, 4.2 *Elämä Hallstavikin "Pikku-Ullavassa"* ja 5.3 *Paluu lasten tähden*.

Käsittelen maisterintutkielmaani varten haastateltuja henkilöitä, informantteja, mahdollisimman anonymisti ilman suoria tunnistetietoja, jonka vuoksi käsittelen haastateltavia nimillä haastateltava A, haastateltava B ja haastateltava C. Mielestäni erityisten pseudonyymien käyttäminen on tutkimukseni kannalta epärelevanttia, koska ne voivat ohjailla liikaa lukijan ajatuksia informanteista. Tutkimuksen kannalta olennaista on, että kyseessä on Ullavasta tai Ullavan lähiseuduilta kotoisin olevia henkilöitä, jotka ovat asuneet ja työskennelleet Hallstan paperitehtaalla asettamallani aikajänteellä (1960- ja 1970-luvuilla) Hallstavikissa "Pikku-Ullavassa", ja palanneet myöhemmin takaisin kotiseudulleen Keski-Pohjanmaalle ja lopulta Ullavaan.

4.1 Lähdön taustalla toive vaurastumisesta

Suomessa elettiin 1960-luvun lopussa ja 1970-luvun alussa suurten murrosten aikaa. Maaseudun elinkeinot menettivät suosiota ylituotannon vuoksi, joka johti muuttoliikkeeseen maaseuduilta kaupunkeihin ja myös Suomesta Ruotsiin. Myös maailmalla yleisesti taloustilannetta horjuttanut energiakriisi ja öljyn hinnan nouseminen vaikuttivat myös Suomessa esimerkiksi lainvoimaisiin säästömääräyksiin.⁹² Näiden tekijöiden kerrannaisvaikutuksia olivat mm. työttömyyden kasvu ja markan arvon heikkeneminen, samalla kun Ruotsissa teollisuus ja ulkomaisen työvoiman tarve kasvoivat.⁹³ Haastateltavat A, B ja C olivat aika samankaltaisissa elämäntilanteissa ennen Ruotsiin muuttoa: he olivat perheettömiä nuoria aikuisia ja tehneet töitä Suomessa jo jonkin verran. Heillä Ruotsiin muutto ajoittui 1970-luvun alkuun, jolloin Ullavasta oli jo muuttanut huomattavasti ihmisiä Ruotsiin. Ruotsiin muuttaneet olivatkin kertoneet, että Ruotsissa palkat ovat Suomeen verrattuna paremmat, kuten haastateltavani kuvaa:

Se palakkahan siinä oli just se mikä aina houkutteli, että ko täällä oli niitä ruotsalaisia käymäsä niin sen tiesi että pikkusen paremmat on liksat. (Haastateltava B, 2022.)

Ullavalaisten Ruotsiin muuttaneiden kertomukset ja ns. puskaradio tekivät tehtävänsä, ja kaikilla haastateltavilla Ruotsiin muuttaminen liittyi vahvasti suurempaan palkkaukseen: tavoitteena oli vaurastua ja tienata rahaa omien haaveiden toteuttamiseksi. Suomessa olisi pitänyt työskennellä vaurastumisen eteen kauan, ja kun perhettäkään ei haastateltavilla vielä 1970-luvun alussa ollut, oli muutto Ruotsiin houkuttelevaa myös elämäkokemusten kannalta.

Iliman muuta se (palkka) houkutti kato, mekki sitte säästettiin koko ajan että saatiin sitte rakentaa talo (Suomeen). (Haastateltava A, 2022.)

Haastateltavan A puoliso oli muuttanut jo aiemmin Ruotsin Hagforsin metsätöihin. Hän olikin päättänyt lähteä puolisonsa perässä Ruotsiin, ja suunnitelma oli, että molemmat pääsisivät töihin. Tavoitteena oli perheen perustaminen ja lopulta elämä Suomessa kotiseudulla.

Haastateltava B työskenteli ensin pätkätöissä Tukholmassa ja palasi sen jälkeen Suomeen ennen Hallstavikiin muuttoa. Haastateltava C oli asunut jo lapsena poissa Suomesta ja hänen haaveenaan olikin päästä vierailemaan lapsuuden maisemissa ulkomailla.

---

⁹² Tilastokeskus 2023; Seppänen 2022.

⁹³ Hästbacka, Fingerroos, Häkkinen ja Lappi 2023.

Mun sisko asu sitten Ruotsisa niin se sano et tuu tienaan rahat matkalippuihin. (Haastateltava C, 2022.)

Ruotsiin lähtemistä ei sinänsä koettu hankalaksi, koska Ullavasta Ruotsiin muuttaneiden kokemukset helpottivat informantteja järjestämään asioita. Lisäksi Suomen ja Ruotsin välinen liikkumisvapaus⁹⁴ helpotti olennaisesti muuttoa maiden välillä. Käteistä rahaa käytettiin nykyistä enemmän 1960- ja 1970-luvuilla, minkä vuoksi esimerkiksi rahojen kanssa ratkaisuna oli yksinkertaisesti varojen nostaminen tililtä – tämä osaltaan helpotti myös lähtemistä.

Mulla oli niinku rahaa. Ei mitään pankkikirjaa en ottanu enkä mitään että mulla oli vaan tuota rahaa muistaakseni... niinku nostin rahat. (Haastateltava A, 2022.)

Käytännössä Ruotsiin lähtemistä helpotti myös se, että kukaan haastateltavista ei ollut perustanut perhettä ennen Ruotsiin lähtöä, mikä tarkoitti sitä, että Suomessa asuessa ei ollut ehtinyt kertyä paljoa tavaraa. Muuttaminen oli vaivatonta, kun mukaan otettiin lähinnä vaatteet.

Ei mitään muuta ko matkalaukku. (Haastateltava B, 2022.)

Haastateltava C oli ainoa, joka päätyi Ruotsiin muutettuaan ensimmäisenä Hallstaviin paperitehtaalle töihin. Haastateltavat A ja B ehtivät asumaan muualla Ruotsissa ennen ”Pikku-Ullavaan” menemistä, vaikkakin lopulta päätyivät työskentelemään Hallstan paperitehtaalla. Haastateltava A:n ensimmäinen koti oli Hagforsissa omakotitalossa, jossa hän asui puolisonsa kanssa, kun taas haastateltava B asui Tukholmassa jaetussa asunnossa, sillä hän työskenteli siellä sesonkityöläisenä.

Se oli sesonkityötä, mulle tuli sitte, niillä oli nurmikonajoa - - - sitte oli kaikkia, siellä oli työnalla kerros- tai 2-kerroksisia taloja, kymmenen sinä vuonna, niin pihat tehtiin niihin kaikki ulukopuolelta ja laatotutukset, reunalaatat, ja istutettiin sitten syksymmällä niin puskat ja kaikki puut mitä siellä oli. (Haastateltava B, 2022.)

Kun haastateltava A muutti puolisonsa perässä Hagforsiin, ei hän heti mennyt töihin, sillä heidän aikeenaan ei ollut asettua sinne pidemmäksi aikaa. Haastateltava A kuvailikin asuinseutuaan kylämäiseksi yhteisöksi, vaikkakin siellä asui muitakin suomalaisia työläisiä.

Siellä oli tämmönen omakotitalo, iso omakotitalo, hienot parkettilaattiat. Ja järven rannasa. Ihana paikka. (Haastateltava A, 2022.)

---

⁹⁴ Vuonna 1954 solmittiin yhteispohjoismainen työmarkkinasopimus, jonka johdosta vapaa liikkuvuus mahdollistui Pohjoismaiden välillä (Hästbacka, Fingerroos, Häkkinen ja Lappi 2023).

4.2 Elämä Hallstavikin ”Pikku-Ullavassa”

Haastateltava B muutti Hallstavikiin ajallisesti ensimmäisenä, vuonna 1973 oltuaan ensin Tukholmassa työskentelyn jälkeen hetkellisesti Suomessa. Haastateltava C aloitti heti Ruotsiin muutettuaan työskentelyn tehtaalla vuonna 1974, jolloin hän koh-tasi siellä tulevan puolisonsa, haastateltavan B. Haastateltava A muutti puolison ja lapsen kanssa Hagforsista Hallstavikiin vuonna 1975.

Kaikkihan siellä oli tuttuja ja ullavalaisia. Kaikki oli tuttuja. Ei siellä paljon tarvinnu ruotsin kieltä. Siellä oli niin paljon suomalaisia. (Haastateltava A, 2022.)

Hallstavikia kutsuttiinkin aikalaisten puheissa Pikku-Ullavaksi, sillä ullavalaisia asui ja työskenteli siellä paljon. Osa oli muuttanut sinne pidemmäksi aikaa aikeenaan perustaa perhe Ruotsiin, jonka vuoksi omistusasunnon ostaminen on ollut ajankohtaista. Kuitenkaan haastateltavista kukaan ei Hallstavikiin muutettua ostanut sieltä omistus-asuntoa, koska heidän tarkoituksenaan ei ollut jäädä sinne pysyvästi. Haastateltavat asuivatkin vuokralla tai työsuhdeasunnoissa: Hallstan paperitehdas työllisti suoma-laisia ja muita ulkomaalaisia paljon, ja tehtaan puolesta oli tarjolla asuntoja.

Järjesti tehas meille asunnon. Ja siellä hyvät asunnot oli, ne oli kyllä huippuja. Ja kumpikin pääsi heti töihin sinne, sinne kyllä suomalaiset pääsi töihin. (Haastateltava A, 2022.)

Työ paperitehtaalla oli rankkaa, ja varsinkin uran alussa työtehtävät olivat fyysisesti raskaita. Haastateltavat eivät erityisemmin kertoneet omista työtehtävistään vaan ku-vailivat sitä tehdastyönä. Kuitenkin esille nousi se, että työpäivät olivat pitkiä ja teh-dastyötä tehtiin myös viikonloppuisin, minkä vuoksi vapaa-aika on kulunut pitkälti työstä palautumiseen ja lepäämiseen.

Ainoa mikä siinä oli että piti siihen kolmivuorotyöhön ni mää muistan et mää oon ainoan kerran elämässäni nukkunu pitkään. Oltiin... se oli se pikavaiheks sanottiin että launtai-iltana tultihin kymmeneltä töistä niin pyhäaamuna kuelta aamulla niin sitte oltiin 12 tuntia. Niin oli puhe poikain kans että lähdetään käymään pubisa illalla ja kotia ja panin sohvalle maaten ni mää heräsin ni mä aattelin et kato kello on puoli seittämän että nyt tuota niin.. nyt mää myöhästyin sieltä että ne on varmaan ollu ja minä hyppäsin autoon ja minä aattelin että miks täällä on niin hiljasta kylällä. Sitte että ei herranen aika et sehän on kello aamulla puoli seittämän. Mää olin 14 tuntia nukkunu yhtä kyytiä. Tais olla enemmänki ku puoli seittämän, olikohan puoli kaheksan. Mutta nukahin heti töijen jälkehen. (Haastateltava B, 2022.)

Perheellisillä työntekijöillä tuli mietinnän alle myös se, miten lastenhoito järjestetään työpäivien aikana. Hallstan paperitehdas tuli tämän suhteen perheellisiä työntekijöitä vastaan: vaikka vuorotyö tehtaassa oli raskasta, mahdollisti se perheellisille pariskun-nille sen, että toinen pystyi olemaan töissä ja toinen lapsen kanssa kotona.

Siellä pysty vuorotuuressa olehen nii ei tarvinu lapselle hoitajaa - - se onnistu sillaa että toinen oli töisä ja toinen kotona. Portilla vaiheltiin, lapsen kans ootettiin. (Haastateltava A, 2022.)

Kun esille keskusteluissa tuli palkka, eivät haastateltavat verranneet palkkoja rahanmäärien mukaan Suomen palkkoihin. Sen sijaan he kertoivat konkreettisia esimerkkejä siitä, kuinka elintaso Hallstavikissa asuessa nousi.

Tytötki aina sano.. ko mulla kävi täältäki (Suomesta) vieraita siellä vielä tyttöihmisenä että "Onko sulla ollu varaa ostaa stereotki?!" (Haastateltava C, 2022.)

Ko siellä meni kauppahan ni saatto ostaa vaikka verhot tai jokku vain tuosta vaan oli rahaa ostaa, että mäpäs ostan että onpa nätit verhot. (Haastateltava A, 2022.)

Hyvä palkka mahdollisti sen, että kotiseudulla pystyi vierailemaan useasti. Haastateltavat kertoivatkin, että kävivät vuoden aikana useasti Suomessa, kun työstä oli ns. pitkät lomat. Lisäksi kesäloma-aikana mentiin viettämään kesää Suomeen kotiseudulle.

Paras vuosi varmaan oli, kun oli kymmenen päivän vapaa niin mää kävin kymmenen kertaa - - - siihen aikaan ni muistaakseni auto oli ilimanen ja lipusta ölikohan kympin makso viistoista jotain sellasta. (Haastateltava B, 2022.)

Käytihin varmasti neljä kertaa vuojesa (Suomessa kotiseudulla). En kyllä valehtele yhtään. Voi olla, että enemmänkin. [Puoliso] kävi jopa yksinkin aina joskus. (Haastateltava A, 2022.)

Haastateltavan A elämä Hallstavikissa keskittyi tehdastyön lisäksi perhe-elämään. Haastateltavat B ja C aloittivat työskentelyn perheettöminä. He kohtasivat työskennellessään paperitehtaalla, ja alkoivatkin seurustelemaan.

Ja sitten eka päivänä töisä mä kohtasin [tulevan puolison; Haastateltava B:n]. (Haastateltava C, 2022.)

Työskennelyään tehtaalla muutaman vuoden perusti haastateltava C oman yrityksen.

-76 vuonna mä lähinkin sieltä, mä menin.. laitoin sen oman [yrityksen]. (Haastateltava C, 2022.)

Haastateltava C kohtasi työssään paljon niin suomalaisia kuin ruotsalaisiakin asiakkaita, jonka seurauksena hän "ruotsalaistui" enemmän tehdastyöläisiin verrattuna. Hän sai yritystoimintansa kautta myös ystäviä paikallisista ruotsalaisista. Se kannustikin häntä harjoittelemaan ruotsin kieltä, sillä hänen ruotsalaiset ystävänsä eivät halunneet kommunikoida pelkästään englanniksi.

Mulla sitten oli paljon ruotsalaisia kavereita ja me pärjättiin englannilla. Ja sitten me käytihin paljon vesihiihtämässä ja muuta ja sitte ne sano että nyt ei enää puhuta

englantia et sun on opeteltava ruotsia - - - opetti asiakkaatkin mulle ruotsia, ne oli tosi ystävällisiä ja mukavia. (Haastateltava C, 2022.)

Koska Hallstavikissa asui paljon ullavalaisia ja heistä suurin osa työskenteli Hallstan paperitehtaalla, muodostuivat tehdastyöläisten läheisemmät sosiaaliset suhteet lähinnä pikku-ullavalaisiin.

Eipä oikiastaan kyllä, ei. Että ei tullu mitään sellasia oikein ystäväystäviä ko ei kieltä kato - - - joo se oli suomalaisten kaa vain. (Haastateltava A, 2022.)

Hallstan paperitehdas tarjosi siirtolaisille mahdollisuuden opiskella ruotsia, mutta haastateltavat A ja B eivät olleet erityisen innostuneita opiskelemaan kieltä.

Joo ne anto sitten tuli tuota, ilmeisesti se lakiin perustuva 240 tuntia oli se määrä minkä sai ja sehän sai olla, jos se kurssi työaikana, niin siellähän sai olla työaikaakin siellä.. mennä sinne kursseille. Mutten mää käyny sitä sitte kö.. oiskohan mä käyny 100 tai 140 - - - mä sanoin sille opettajalle, että Ruotsin valtiolla menee niin paljon huonosti että mää lahajotan ne loput Ruotsin valtiolle. (Haastateltava B, 2022.)

Kyllä määki kävin kielikursseilla - - - ois varmasti tuota ni aika pian ois natsannu mulla. Ja ku ois vielä ollu vähän innokkaampi. Mutta, tuota, en määkään nii... ku meille oli kyllä alun alkaen heti ni että me vähän aikaa siellä ollahan ja sitte lähetähän Suomehen. (Haastateltava A, 2022.)

Hallstavik ei ollut paikkana iso, eikä siellä täten ollut erityisen paljon tarjolla olevaa ohjelmaa vapaa-ajalle. Kuitenkin, koska suomalaisia alueella oli paljon, toimi siellä Suomi-seura, joka järjesti ruotsinsuomalaisille erilaista ohjelmaa, kuten tansseja. Vapaa-ajalla aikaa vietettiinkin paljon nimenomaan suomalaisten kanssa, etenkin tehdastyöläiset.

Joo kyllähän siellä Suomi-seuran talo oli ni kyllä siellä muutaman kerran mekki käytihin - - - siellä oli kaikenlaista ohjelmaa, ja jonkun kerran siellä käytihin. Mutta eipä, sitten vaan kyläiltihin ku siellähän oli niin paljon niin sitte vaan käytiin toisillamma kyläsä. (Haastateltava A, 2022.)

Lopulta haastateltavat elivät Ruotsissa parisuhteissa, ja haastateltavien B ja C vakiintuessa ajankohtaiseksi tuli perheen perustaminen. Haastateltava A oli perustanut perheen jo aiemmin, ja hän kertoikin, että ruotsalainen terveydenhuolto oli hänelle positiivinen kokemus.

Kyllähän niinkö silloin aikana minusta Ruotsi oli eellä Suomesta - - - niinkö täsä terveydenhuollosaki. Niin tuota siellä oli jotenkin niinkö uudemman aikasta tai semmosta ja tosi hyvää. Ei oo moittimista. Ei sen takia tultu pois että ois huono ollu olla. (Haastateltava A, 2022.)

Haastateltavat eivät kokeneet Ruotsissa oloa haasteelliseksi tai kuvailleet sitä erityisen negatiiviseksi, päinvastoin kokemukset olivat pääsääntöisesti positiivisia. Koska

kaikki haastateltavat perustivat perheen Ruotsissa asuessaan, nousi lasten kasvaessa esille myös paluupäätöksen tekeminen.

4.3 Paluu Suomeen lasten tähden

Kaikkien haastateltavien suhteet Suomeen säilyivät läheisinä koko siirtolaisuuden ajan. Tämän vuoksi keskustelu Suomeen palaamisesta oli luonnollista siinä vaiheessa, kun lapset lähestyivät kouluikää. Haastateltava A muutti puolisoineen takaisin Suomeen vuonna 1977, jolloin he olivat saaneet kerättyä varallisuutta talonrakentamista varten. Heidän tarkoituksensa oli palata Suomeen kotiseudulle viimeistään silloin, kun lapset ovat kouluikäisiä. Lapset eivät olleet kuitenkaan muuttamisen kynnyksellä vielä kouluikäisiä, joten lasten kannalta muuttaminen ajoittui helppoon kohtaan.

Ei me ajottu ikään sinne jääjä. Että me puhuttiin että ainakin sitten kun lapset menee kouluun, mutta mahdollisimman pian. (Haastateltava A, 2022.)

Haastateltava A jäi lastensa kanssa Ruotsiin, kun hänen puolisonsa palasi Suomeen aloittamaan talonrakennusprojektia. He eivät muuttaneet ensin Ullavaan, sillä he kokivat Ullavan työllisyystilanteen heikoksi. Kuitenkin he halusivat olla lähellä Ullavaa ja sukulaisia, minkä vuoksi he asettuivat ensin asumaan Keski-Pohjanmaalle isommalle paikkakunnalle.

Meillä oli Suomesta muuttoauto - - - [puoliso] tuli vähän ennen tänne (Suomeen) ja mä jäin sinne vielä töihin, mä olin vähän aikaa siellä, että me ei ihan yhtä aikaa sanottu itteämme irti. Että [puoliso] tuli tänne enstä alottahan ja mä jäin lasten kanssa vielä sinne. (Haastateltava A, 2022.)

Haastateltava A asui puolisonsa kanssa muutaman vuoden muualla, ja sitten he päättivät rakentaa talon Ullavaan vuonna 1981. Tällöin lapset olivat jo lähellä kouluikää, jonka vuoksi he halusivatkin muuttaa takaisin synnyinseudulle. Lisäksi pariskunnan sukulaisia ja ystäviä asui Ullavassa. Tällöin haastateltava A meni myös töihin oltuaan kotona lasten kanssa Suomessa asumisen ajan.

No meillähän oli tietenkin kaikki ystävät täällä - - - täällä Ullavasahan oli kaikki ku täällä on tämä suku. Niin, niin tuota... kyllä me sitte ku tänne tultihin takasi nii se oli niinkö ympyrää [puolisokin] lähteny täältä ja tuli tänne. Niin tuota heti sanottiin että tää on nyt mejän paikka, että nyt me ei enää lähetä - - - että nyt muuttolaatitot poltetaan. (Haastateltava A, 2022.)

Töihin paluun jälkeen Haastateltava A sai puolisonsa kanssa vielä lapsia, ja he asettuivat aloilleen. Haastateltava B ja C asuivat Hallstavikissa vielä 1980-luvun lopulle asti. Haastateltava C pyöritti yritystään vuodesta 1976 vuoteen 1982, jonka jälkeen hän myi yrityksensä ja pääsi toteuttamaan kauan haaveilemansa Australian-matkan.

Mut sitte kö mä olin siellä Australiasa niin mä tulin takasi ja mä olin jo myyny sen [yrityksen] niin sitte mä menin takasin tehtahalle töihin - - - se oli varmaan -84 ko mä menin takasi. Mutta tykkäsin olla Holmeksella, oli tosi hyvä työpaikka. (Haastateltava C, 2022.)

Lopullisen paluupäätöksen haastateltavat B ja C tekivät siinä vaiheessa, kun he saivat lapsen. He olivat muuttaneet Ruotsissa isompaan asuntoon, mutta heille oli selvää, että he palaavat Suomeen – viimeistään, kun lapsi on kouluikässä. Haastateltavat B ja C muuttivat takaisin Suomeen vuonna 1987 haastateltavan B saadessa työpaikan Suomesta läheltä Ullavaa. Haastateltava B oli pohtinut sitä, että jos muutto olisi tapahtunut vasta lapsen tultua kouluikänsä, olisi muutto ollut lapsen kannalta raskaampaa. Kuten haastateltavalla A, oli haastateltavilla B ja C kertynyt Ruotsissa asuessaan paljon tavaroita, minkä vuoksi muuttaminen takaisin Suomeen koettiin hankalaksi verrattuna Ruotsiin muuttamiseen.

Muuttoautolla, että nyt ei päästy enää matkalaukulla. (Haastateltava B, 2022.)

Elämä Ullavassa on kaikilla haastateltavilla kulunut perhe- ja työelämän parissa. Haastateltava C perusti Suomessa myös yrityksen, ja on jatkanut näin liiketoimintaa Ullavassa. Haastateltava A ja B ovat olleet useammassakin työpaikassa. Kuten haastateltava A puolisoineen rakensivat haastateltava B ja C myös talon Ullavaan. Haastateltava B nosti esille sen, kuinka 1990-luvun laman jälkeinen aika aiheutti haasteita, sillä hän menetti työpaikkansa samalla kun kustannukset olivat nousseet.

Se oli kauhia tilanne se ku sanotaan irti ja sulla on talovelat päällä ni silloin tuntu vähä että mitäs nyt - - - eikä se työtilanne ollu välttämätä silloinkaan mikään huippu - - - kauhia lama ja kaikki nousi niinku rakennustarvikkeet, nehän oli niinku nyt just samallailla (viittaus kevään 2022 tapahtumien aiheuttamaan hintojen nousuun). (Haastateltava B, 2022.)

Paluumuuton jälkeen haastateltavat ovat kertoneet, että ovat pitäneet yhteyttä Ruotsiin satunnaisesti. Vaikka paluu Suomeen oli harkittu, jäi Ruotsiin haastateltavien ystäviä ja työkavereita, niin kuin sukulaisiakin. Ruotsiin jääneet ovat haastateltavien paluumuuton jälkeen vierailleet Suomessa, kuten myös haastateltavat Ruotsissa. Viime vuosina matkustamista on hankaloittanut vuonna 2020 alkanut koronaviruspandemia (covid-19). Matkustusrajoitusten myötä nykyaikaiset teknologiset ratkaisut ovat helpottaneet yhteydenpitoa, vaikkakin vuosien varrella on yhteydenpito alkuaikoihin verrattuna vähentynyt. Kuitenkaan haastatteluuissa ei noussut esille, että haastateltavat olisi vakavasti harkinneet Ruotsiin palaamista. Haastateltava C mainitsi, että olisi voinut mahdollisesti olla pidempäänkin. Hän nosti myös esille sen, että myös paikallisia ystäviä on ollut ikävä.

Harmi vain ko jäi paljon kavereita sinne - - - ja mulla oli ruotsalaisia mihin mää oon alusta asti tutustunu - - - et se nyt harmitti tietenkin. (Haastateltava C, 2022.)

Paluu Suomeen tehtiin siis pitkälti perhesyistä – ainakin ne nousivat haastatteluissa esille. Haastateltavien B ja C paluuseen liittyi myös haastateltavan B samaa työpaikka Suomesta. Lisäksi Suomessa oli enemmän perhettä ja sukulaisia, joiden kanssa viettää aikaa. Haastateltava B mainitsi, että Ruotsissa asuessa päihdeongelmaiset olivat taa-
jamassa enemmän esillä kuin Ullavassa, jonka vuoksi he ajattelivat, että lapsen olisi parempi kasvaa maaseudulla. Sitä ei kuitenkaan mainittu varsinaisesti paluun syyksi: haastateltavista kukaan ei nostanut esille, että paluupäätöksen tekemiseen olisi erityisesti liittynyt jotenkin se, että Ruotsissa olisi huono olla.

Ei siellä huono ollu olla, se täytyy sanua. Että vaan se tää isänmaallisuus ja tää – –
– oishan sen kielen äkkiä oppinu, jos ois halunnu, mutta mä jotenkin en
halunnukaan ollenkaan. Mä aattelin, että mä pian jään tänne, jos mä rupian
oikein ruotsalaiseks – – ja sitte oli noita omia sukulaisia, siskoja ja veljiä ikävä,
että ei halunnu sen takia sinne. (Haastateltava A, 2022.)

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

5.1 Pikku-Ullava ilmiönä haastateltavien puheessa

Tekemissäni kolmessa teemahaastattelussa oli paljon teemoja, joita on noussut esille myös muussa tutkimuksessa, kuten Hanna Snellmanin kansatieteellisessä klassikko-tutkimuksessa *Sallan suurin kylä - Göteborg: tutkimus Ruotsin lappilaisista* (2003) ja aineistoni pohjalta tehdyssä tieteellisessä artikkelissa *Muistitietotutkimus Pikku-Ullavan paluumuuttajien kokemuksista ja elämästä* (Fingerroos, Hästbacka, Häkkinen ja Lappi 2023). Nuoren aikuisen elämänvaihetta eläneet haastateltavat muuttivat Ruotsiin paremman toimeentulon toivossa. Kaikki haastateltavat päätyivät lopulta töihin Halls-tavikiin paperitehtaalte, perustivat perheen Ruotsissa ja muuttivat takaisin Ullavaan. Oman tutkimukseni kanssa samankaltaisia havaintoja nousi myös Snellmanin (2003) tutkimuksessa, jossa keskeisiä havaintoja olivat mm. tavoite paremmasta toimeentulosta, helppo muuttaminen Ruotsissa olevan laajan tuttavaverkon vuoksi, työ tehtaassa, tiivis yhteydenpito Suomeen, tiivis suomalaisyhteisö Ruotsissa (Sallan Göteborg) ja Suomessa käyminen.

Aiemmassa tutkimuksessa ei paluun syytä ole juurikaan selvitetty; tutkimuksessani nousi esille teemoja, joihin aikaisemmassa tutkimuksessa ei ole juurikaan viitattu. Molempien paluumuuttajapariskuntien tarinassa keskiöön nousivat vaurastuminen, sitä seurannut perheen perustaminen ja lopulta paluu ja asettuminen Suomeen lasten etu edellä. Haastateltavien kertomukset Ruotsiin muuton taustoista ja muuton vaivattomuudesta mukailevat Jouni Korkiasaaren ja Kari Tarkiaisen (2000, 488.) tutkimusta: muuton vaivattomuus länsinaapurisiin, Ruotsin työvoimapula ja Suomea korkeammat palkat vastasivat toiveeseen vaurastumisesta. Paluupäätös syntyi ainakin osin siitä syystä, että haluttiin taata lapsille suomenkielinen peruskoulu, kun taas Ruotsissa

suomeksi olisi voinut opiskella vain ala-asteen ensimmäiset vuodet. Pariskuntien kertomuksia yhdisti myös se, etteivät he erityisemmin pyrkineet kiinnittymään Ruotsiin: Suomi-seuran tapahtumiin osallistuttiin jonkin verran, mutta se ei ollut ns. tavoitteellista tai erityisen aktiivista. Paperitehtaan vuorotyö oli sen verran kuormittavaa, että ystäväpiiri rajautui pitkälti perheen lisäksi työyhteisöön ja töiden kautta tavattuihin ihmisiin. Poikkeuksen teki haastateltava C, joka tapasi yritystoimintansa kautta myös paikallisia, ruotsalaisia ihmisiä, joiden kanssa solmi lähempiä sosiaalisia suhteita.

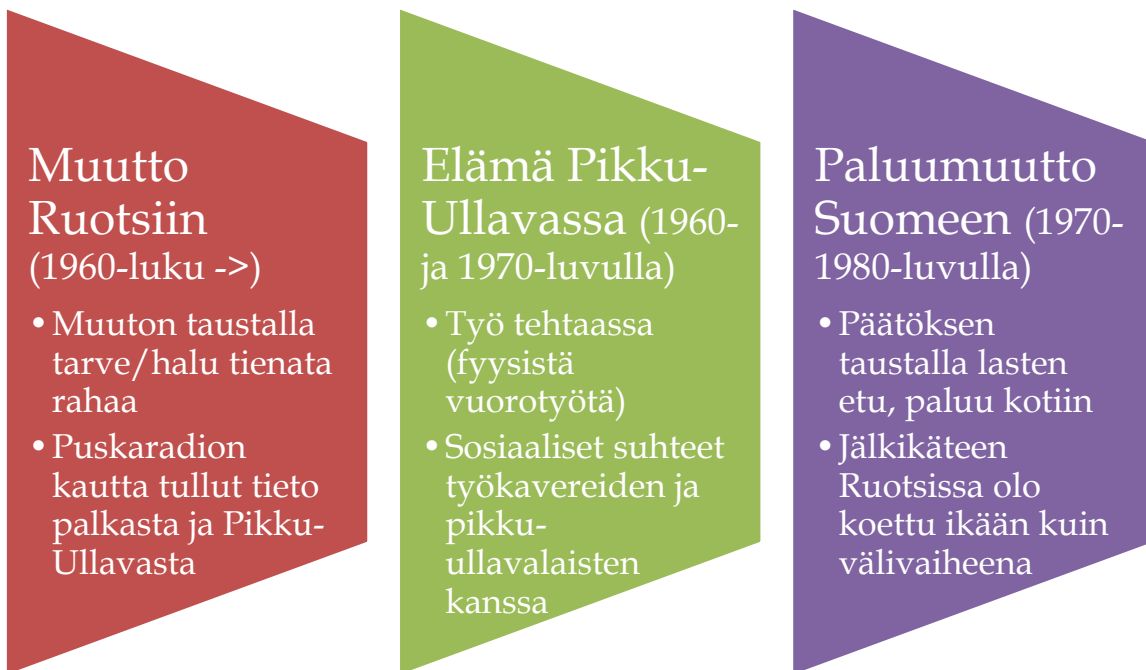
Myöskään tehdastyöläisillä ei ollut erityistä intoa ruotsin kielen opiskeluun, ja lomaaikoina lähdettiin hyvin usein Suomeen Ullavaan ja lähiseuduille. Suomessa vierailu nousi esille myös Snellmanin (2003) tutkimuksessa. Suomeen palaamisen taustalla ei ollut kummankaan pariskunnan kertomuksen perusteella se, että Ruotsissa olisi ollut huono olla. Tehdastyössä työntekijöitä kohdeltiin hyvin, ja haastateltava B muisteli, että palkka oli sama sukupuolesta riippumatta. Suomalaisia ei Ruotsissa syrjitty, ja Ruotsissa oli pääsääntöisesti hyvä olla – haastateltavat B ja C mainitsivat ainoastaan siitä, että Ruotsissa taajamassa asuessa oli päihteidenkäyttö enemmän esillä kuin Ullavassa maaseudulla. Lisäksi he nostivat esille sen, että eivät halua, että lapsi joutuu vaihtamaan koulua kesken lukukauden, vaikka Hallstavikissa olisi voinut aloittaa suomenkielisen koulun.

Oheiseen kaavioon olen koonnut tiivistetysti haastateltavien keskeisiä vaiheita Ruotsiin muutosta. Käsittelen haastateltavien A, B ja C kerrontaa omissa sarakkeissaan: olen ranskalaisin viivoin jäsennellyt mm. haastateltavan muuton ajankohdan ja kohteen, Hallstavikin muuton ajankohdan, sosiaalisten suhteiden muodostumisen, työhistorian Ruotsissa, Suomeen paluumuuton ajankohdan ja sen, mitä paluumuuton jälkeen tapahtui.

KAAVIO 1 Haastateltavien kertomukset tiivistetysti

Haastateltava A	Haastateltava B	Haastateltava C
<ul style="list-style-type: none"> – muutti Ruotsiin Hagforsiin puolison perässä 1970-luvun alussa, ei mennyt töihin – muuttivat puolison ja lapsen kanssa Hallstavikiin 1975 – työskenteli paperitehtaalla puolisonsa kanssa, tavoitteena säästää rahaa talon rakentamiseen – sosiaaliset suhteet lähinnä muiden suomalaisten (ullavalaisien) kanssa, ei erityistä innostusta kielitaidon kehittämiseen muutti takaisin Suomeen 1977, Ullavaan 1981 – Ullavaan muutettuaan palasi työelämään 	<ul style="list-style-type: none"> – muutti Ruotsiin Tukholmaan 1970-luvun alussa, kävi välillä Suomessa ja muutti Hallstavikiin tehdastöiden perässä 1973 – kohtasi haastateltavan C tehtaalla, alkoivat seurustella – sosiaaliset suhteet lähinnä muiden suomalaisten (ullavalaisien) kanssa, ei erityistä innostusta kielitaidon kehittämiseen – sai lapsen Ruotsissa, jonka jälkeen muutti puolison ja lapsen kanssa takaisin Suomeen 1980-luvun lopulla – Suomeen palattuaan meni työelämään, muutti lopulta Ullavaan 	<ul style="list-style-type: none"> – muutti Hallstavikiin ja meni töihin tehtaalle 1974, tavoitteena kerätä rahat Australian matkaa varten – kohtasi haastateltavan B tehtaalla, alkoivat seurustella – perusti yrityksen Hallstavikissa, ja piti sitä yhteensä kuusi vuotta vuosina 1976–1982 – sosiaalisia suhteita paikallisten kanssa, kohtasi yrityksessä myös paikallisia asiakkaita – yrityksen lopettamisen jälkeen teki matkan Australiaan ja palasi takaisin töihin tehtaalle – sai lapsen Ruotsissa, jonka jälkeen muutti puolison ja lapsen kanssa takaisin Suomeen 1980-luvun lopulla – Suomeen palattuaan oli hetkellisesti töissä, mutta perusti lopulta uudelleen yrityksen

Pikku-Ullava ei noussut niinkään terminä vaan ilmiönä haastattelupuheessa esille: ullavalaisien paljous Hallstavikissa teki alueesta merkittävän osan Ullavan ja ullavalaisien historiaa. Haastateltavien kokemus Pikku-Ullavasta on tehdastyön osalta yhtäläinen, sillä haastateltavien tarkoituksena oli mennä Ruotsiin tienamaan rahaa. Sosiaaliset suhteet rajautuivat työyhteisöön ja muihin ullavalaisiin, joka on juurikin osa tätä Pikku-Ullavan ilmiötä. Paluupäätös liittyi lasten kasvamiseen ja kouluun lähtöön.

KAAVIO 2 Visualisoitu tiivistelmä Pikk-Ullavaan muuton vaiheista

Pikk-Ullava oli haastateltavilla tiedossa jo ennen Ruotsiin muuttoa: heille oli selvää, että Ruotsissa on mahdollista vaurastua nopeasti, joka tarkoittaa sitä, että siellä voi olla väliaikaisesti. Kaikilla haastateltavilla Ruotsiin ja Hallstavikiin muuttaminen ajoittuu 1970-luvulle, ja seuraavassa aikajanassa olenkin nimennyt aikajanelle haastateltavien päävaiheet työhön ja Pikk-Ullavaan muuttoihin liittyen.

Haastateltava B aloitti työt tehtaalla	Haastateltava C aloitti työt tehtaalla	Haastateltava A (ja puoliso) aloittivat työt tehtaalla	Haastateltava C aloitti yritystoiminnan Hallstavikissa	Haastateltava A muutti perheineen takaisin Suomeen
1973	1974	1975	1976	1977

KAAVIO 3 Aikajana haastateltavien A, B ja C vaiheista 1970-luvulla

Haastateltava A oli muuttanut perheineen Suomeen jo siinä vaiheessa, kun haastateltavat B ja C jatkoivat Hallstavikissa oloaan 1980-luvulla. 1960- ja 1970-luvut olivat Pikk-Ullavan "kulta-aikaa" ja 1980-luvun lopulla olivat monet muuttaneet jo takaisin Suomeen: tähän ajoittuvat myös haastateltavien B ja C muutto takaisin Suomeen, sekä *Hallstavik oli mini-Ullava* -artikkelissa esitellyn Huukin perheen paluumuutto.

Myös *Pohjantähden alla: Kaksi Ullavaa* -dokumentissa käy ilmi, että 1980-luvulla olivat monet paluumuuttajat jo palanneet Ullavaan. Seuraavassa aikajanassa olen nimennyt haastateltavien B ja C vaiheet Pikku-Ullavassa ja paluumuutosta.

Haastateltava C lopetti yritystoimintansa ja toteutti matkan Australiaan		Haastateltava C palasi töihin tehtäille			Haastateltava B ja C muuttivat takaisin Suomeen perheen kanssa
1982	1983	1984	1985	1986	1987

KAAVIO 4 Aikajana haastateltavien B ja C vaiheista 1980-luvulla

Haastatteluaineistossa ilmenevät teemat noudattavat *Pohjantähden alla: Kaksi Ullavaa* -dokumentissa ja Keskipohjanmaa-lehden julkaisemassa *Hallstavik oli mini-Ullava* -artikkelissa olevia teemoja ja tarinoita (ks. alaluku 5.3). Dokumentissa ja artikkelissa nousee esille selkeämmin pysyvä muutto Ruotsiin ja Hallstavikiin, mutta paluumuuttajien kertomukset ovat samankaltaisia, kun ottaa muuton, Hallstavikissa asumisen ja paluumuuton syyt ja niihin johtaneet lähtökohdat huomioon.

Translokaali käsitteenä avaa Pikku-Ullavan ilmiötä hieman nurinkurisesti: yhtäältä haastateltavat kokivat Hallstavikissa olevansa pääsääntöisesti suomalaisia, kun taas toisaalta Suomessa nousi enemmän pinnalle ruotsalaisuus. Koska ullavalaisia oli Hallstavikissa niin paljon, muodostui naapurimaahan oma ”Pikku-Ullava”.

5.2 Translokaali ullavalaisuus

Kuten translokaalin käsitettä avatessani mainitsin, ei translokaalin käsitteen ole tarkoitus olla haastattelujen tuottaman tiedon määrittävä tekijä, vaan työkalu siirtolaisien ja paluumuuttajien kertomuksissa ilmenevien paikallistumisen eri ulottuvuuksien tunnistamiseen. Toinen aineiston analyysiä tukeva käsite on siirtolaisuus, jonka esiintyvyyttä aineistossa haluan tarkastella.

Haastattelutilanteissa haastateltavat eivät erityisesti nimenneet Ruotsiin muuttamista, siellä olemista ja paluumuuttoa. En erikseen myöskään halunnut ohjata haastateltavia käyttämään itsestään tai siirtolaisuuden ilmiöstä mitään tiettyä termiä tai määritelmää, vaan tarkoituksenani oli selvittää, mikä nimitys nousee esille. Termiä merkittävämpää ja mielenkiintoisempaa kuitenkin on, että varsinaista "siirtolainen" -termiä ei haastateluissa juurikaan käytetä. Tämä selittyy Ruotsissa olon tilapäisyytenä: tavoitteena on ollut tienata rahaa, ja palata lopulta Suomeen. Lisäksi Hallstavikissa on ollut paljon ullavalaisia, jonka vuoksi ympäristö on ollut tutunkarhea. Kuitenkin keskeistä on, että Suomessa Ruotsiin muuttaneita pidettiin ruotsalaisina, ja Ruotsissa suomalaisina (pikku-ullavalaisina). Onkin ilmeistä, että ilmiötä määritellään enemmän ulkopuolelta: terminä "siirtolainen" esiintyy vahvimmin mediassa, jonka tavoitteena on kytkeä aihe siirtolaisdiskurssiin.

On mielenkiintoista, kuinka vahva suomalainen ja ullavalainen identiteetti Hallstavikissa asuneilla on: tästä kertoo myös se, että aluetta ruvettiin kutsumaan Pikku-Ullavaksi. Vaikka haastateltavat asuivat Ruotsissa useita vuosia (haastateltavat B ja C yli kymmenen vuotta), eivät he puhuneet itsestään vahvasti ruotsalaisina. Suomalainen tausta koettiin vahvana. Myös mm. Marja Ågrenin väitöskirjassa "*Är du finsk, eller ...?*": *en etnologisk studie om att växa upp och leva med finsk bakgrund i Sverige* (2006) korostuu ruotsinsuomalaisten kokemus suomalaisuudesta. Kaikkien haastateltavien kohdalla oli selvää, että Ruotsissa asuminen on ollut loppujen lopuksi tilapäistä. Tehtaalla työskennellessä ei tarvinnut osata paljoa ruotsia, koska siellä oli töissä paljon suomenkielisiä ullavalaisia ja toisaalta myös vapaa-ajan vietto tapahtui pitkälti suomenkielisessä ympäristössä. Myös työn luonne fyysisen kuormittavuuden ja vuorotyön vuoksi on vaikuttanut siihen, kuinka paljon on jaksanut vapaa-ajallaan "kiinnittyä" Ruotsiin.

Toisaalta ruotsalainen identiteetti ja paikallistuminen nousi esille taas Suomen ja Ullavan näkökulmasta, kun Hallstavikiin muuttaneet miellettiin ruotsalaisiksi. Esimerkiksi haastateltava B kuvaili Ruotista Suomessa vierailleita ullavalaisia ruotsalaisiksi. Tähän suomalaisten näkökulmaan ovat vaikuttaneet mm. luokka- ja tuloerot Ruotsissa ja Suomessa työskennelleiden välillä: esimerkiksi *Pohjantähden Alla: Kaksi Ullavaa* -dokumentissa kuvailtiin sitä, kuinka Suomeen tultiin näyttämään omaa vaurastumista ja tulojen kasvua.

Paluumuuton suunnittelu ja lopullinen paluupäätös liittyvät vahvasti siihen, että haastateltavat kokivat pohjimmaltaan olevansa suomalaisia. Näin ollen myös haluttiin taata lapsille suomalainen peruskoulutus ja suomenkielinen ympäristö. Kuitenkin Hallstavikissa kaivattiin Suomeen, mikä kertoo myös siitä, että haastateltava on tiedostanut olevansa pois "kodista". Tilapäisyys Ruotsissa olossa kuitenkin johti siihen,

ettei haluttu ”ruotsalaistua”. Tämä voi osin selittää myös Pikku-Ullavan syntymisen, ei niinkään paikkana, vaan myös pikku-ullavalaisen identiteettinä. Eniten Ruotsiin kiinnittyi haastateltava C, sillä hän sai paikallisia kontakteja ja ystäviä yritystoimintansa kautta. Kiinnittymisen myötä hän myös ”ruotsalaistui”, sillä hän oppi kieltä ja sai vahvemman yhteyden myös paikallisen yhteisön ja yhteiskunnan kanssa. Haastateltava C pohtikin haastattelutilanteessa, että hän olisi voinut jäädä Ruotsiin.

5.3 Haastatteluaineisto suhteessa Kaksi Ullavaa -dokumenttiin ja Keskipohjanmaa-lehden aineistoon

Analyysini lopuksi käsittelen vielä erikseen sitä, kuinka haastatteluhaastattelupuheessa esille nousseet asiat suhteutuvat Ylen vuonna 1999 lähettämään *Pohjantähden alla: Kaksi Ullavaa* -dokumenttiin. Lisäksi otan aineistoa tukemaan Keskipohjanmaa-lehden vuonna 2021 julkaiseman artikkelin *Hallstavik oli mini-Ullava*.

Sekä dokumentissa että Keskipohjanmaa-lehden artikkelissa nousee esille yhtäläisiä teemoja haastatteluaineiston kanssa. Ensinnäkin on hyvin selvää, että Ruotsiin muuttotauksella oli toive leveämmästä leivästä. Työ- ja palkkaustilanne eivät olleet erityisen hyviä Suomessa 1960- ja 1970-luvuilla.

Se laskeskeli että siellä ullavalaiset tienaa yhtä paljon mitä Ullavan budjetti oli siihen aikaan. (Jaakko Siirilä, 1999; 0:01:22.)

Tienaaminen ja vaurastuminen olivat myös haastateltavien tavoitteita Ruotsiin muuttotauksessa. Se, mikä eroaa olennaisesti kerronnassa, on Ruotsiin muuttoon liittyneet haasteet: haastateltavani olivat muuttaessa perheettömiä, kun taas dokumentissa ja Keskipohjanmaa-lehden artikkelissa nousevat esille perheellisten näkökulma. Haastateltavilla ei tavaraa tai muuta muutettavaa vaatteiden lisäksi ollut. Koska perheelliset siirtolaiset olivat Ullavaan jo asettuneet, oli myös tavaraa, kuten huonekaluja, kertynyt, ja piti pohtia, miten siitä hankkiudutaan eroon. Huutokauppa oli suosittu keino, ja se oli myös tapa kerryttää alkupääomaa Ruotsiin asettumiselle.

Se Ruotsiin muutto oli semmonen iso rulianssi ku kerran kauppa oli ja piti saaja tavarat pois ja.. ja kaikki lopettaa. Auto oli, ja se piti myyä ja myytiin kaikki huutokaupalla, sai mitä sai. Mitä muutama pahavilaatikko oli ja matkalaukku, josa oli vaattehia vähäsen että päästihin alakuhun. Mutta niin, sillä lailla sitä päästihin sitten lähölle. (Laura Juoperi, 1999; 0:02:10.)

Haastateltavien tuttavuuksia, ystäviä ja sukulaisia oli jo Ruotsissa siinä vaiheessa, kun he sinne muuttivat 1970-luvun alkupuolella. 1960-luvulla, kun siirtolaisilmio oli

uudempi, lähdettiin Ullavasta perheittäin ja monisukupolvisesti Hallstavikiin asumaan ja tienamaan rahaa. Dokumentissa nousee esille mm. Huhdan ja Juoperin perheet, joita Hallstavikissa on ollut monessa sukupolvessa.

Meitä oli melkonen sakki, meillä oli yheksän lasta ko me lähettihin Ruotsiin. Ja sitte följas kolme vävyä ja kolme miniää. Kuus synty lastenlastaki sinä aikana ku siellä oltiin. (Maija Huhta, 1999; 0:03:08.)

Huhdan perheestä Keskipohjanmaa-lehti julkaisi jo aiemmin mainitsemani Hanna Kauppisen kirjoittaman artikkelin *Hallstavik oli mini-Ullava* (2021), joka kertoo Mirjam Huukin (os. Huhta) ja Allan Huukin tarinan siirtolaisina ja paluumuuttajina. Mirjam ja Allan lähtivät Mirjamin vanhempien Antti ja Maija Huhdan ja Mirjamin sisarusten perässä Hallstavikiin vuonna 1970. Sikäli yhtäläistä haastateltavan A kertomukseen on se, että pariskuntana Antti ja Maija eivät ensimmäisen kerran muuttaneet Ruotsiin yhdessä: Antti ja heidän vanhin poikansa Markku olivat vierailleet jo Ruotsissa ennen koko perheen muuttopäätöstä.

Antti-isä ja vanhin lapsi Markku lähtivät ensin kuulostelevaan, millaiseen paikkaan voitaisiin olla menossa. He viipyivät Hallstavikissa noin vuoden, ja tietenkin työskentelivät paperitehtaassa. Tuona aikana äiti pyöritti kauppaa, navettaa ja kodin arkea Ullavassa. (Kauppinen 2021, B8.)

Kuten Juoperin perheellä, oli Huhdankin perheellä kauppatoimintaa ja myös maataloustoimintaa, jonka vuoksi omaisuutta oli huutokaupattavana. Dokumentissa Maija Huhta ei erityisemmin nostanut huutokauppausta esille, kun taas Mirjam Huuki muisteli sitä Keskipohjanmaa-lehden artikkelissa.

Äiti ja isä myivät pois lehmät ja kaupan tavarat isossa huutokaupassa. Onneksi minä en ollut sitä näkemässä. Se olisi varmasti ollut vaikea paikka. (Mirjam Huuki artikkelissa Kauppinen 2021, B8.)

Kuten haastatteluissakin esille nousi, muistelee myös Mirjam artikkelissa ullavalais-ten paljoutta Hallstavikissa. Etenkin 1960- ja 1970-luvuilla ullavalalaisten siirtolaisuus nimenomaan Hallstavikiin oli suosittua.

Siellä asui paljon suomalaisia, yli kolmesataa. Ja valtaosa heistä oli Keski-Pohjanmaalta, eniten Ullavasta. Meidän suvusta Hallstavikissa oli yhtä aikaa enimmillään 75 ihmistä. Isovelikin löysi sieltä ullavalaisentyisen vaimon. (Mirjam Huuki artikkelissa Kauppinen 2021, B9.)

Suomalaisten, etenkin ullavalalaisten paljoudesta kertoo myös se, että haastateltavat nostivat paljolti esille sen, että sosiaalinen kanssakäyminen tapahtui nimenomaan entisten ullavalalaisten kanssa, lukuun ottamatta haastateltavan C yritystoimintansa kautta tapaamia ystäviä. Dokumentissa esille nousi lähinnä kielelliset kysymykset ja virastoissa asioiminen, kun taas kiinnittymistä Hallstavikiin ei nostettu erityisesti

esille. Erkki Juoperi nosti dokumentissa esille kuitenkin "Pikku-Ullava"-nimityksen syntyhistoriaa.

Alun perin tätä tehtaan asutusaluetta on ruvettu kutsumaan Pikku-Ullavaks, koska täällä asu niin paljon ullavalaisia. Mutta se on sitten myöhemmin alannu käsittää koko Hallstaa. (Erkki Juoperi, 1999; 0:10:29.)

Työ paperitehtaalla on ollut raskasta, ja se on varmasti osaltaan vaikuttanut myös siihen, kuinka vapaa-aikaa on vietetty. Lisäksi vuorotyö vaikeuttaa aikataulujen suunnittelua. Erkki Juoperi nostikin esille dokumentissa, että aikataulujen suunnittelu ystävien ja tuttavien kanssa on ollut haastavaa.

Semmonen juttu on näissä kanssakäymisissä täällä että se on kyllä aika hankalaa jos meinaa että ystävien tai tuttujen kans ois toiminnasa koska se on vuorotyötä. (Erkki Juoperi, 1999; 0:15:54.)

Koska työn luonne on ollut raskas, ja vuorotyö, on sillä ollut oma vaikutuksensa Hallstaviin kiinnittymiseen. Samoin sillä, että monet pidempään Ruotsissa viihtyneet ovat perustaneet perheen. Ruotsin siirtolaisuuden kulta-aikana 1960- ja 1970-luvuilla on Hallstavikissa vaikuttanut Suomi-seura, joka nousi myös dokumentissa jonkin verran esille: ilmeisesti näihin päiviin tullessa on seuran toiminta hiipunut. Tämä kertoo myös osin siitä, että paluumuutto on ollut kova isku "Pikku-Ullavalle". Perheellisillä muuttoon liittyi se, että haluttiin kasvattaa lapset Suomessa, ja saada heidät suomalaiseseen peruskouluun. Näin ollen Ruotsissa oleminen on ollut ikään kuin välivaihe, toisilla pidempi ja toisilla lyhyempi. Myös Mirjam ja Allan Huukilla paluumuutto liittyi lasten ruotsalaistumiseen.

Me aina puhuimme pojillekin, että vaikka täällä on hyvä olla ja ihmiset ovat ihania, me olemme suomalaisia, ja jossain vaiheessa me palaamme kotiin. Sitten tajusimme, ettemme voi enää kovasti pitkittää paluuta, koska pojat ruotsalaistuivat koko ajan, ja kavereista alkaa olla pian vaikea irrota. (Allan ja Mirjam Huuki artikkelissa Kauppinen 2021, B9.)

Myös dokumentissa nousi esille se, että paluu Suomeen liittyi siihen, että lapset olivat tulossa kouluikänsä. Kuitenkin Mirjam ja Allan Huukin lapset olivat jo koulussa Suomeen palatessa. Dokumentissa sen sijaan nousi esille, kuten haastateltavien kertomuksissa, että Suomeen haluttiin muuttaa jo ennen lasten koulutien alkamista.

Me lähettiin 70-luvun alakupuolelta sieltä Suomeen siinä vaiheessa ko lapset oli siinä iässä että piti kouluun lähtyä. (Heikki Eteläperä, 1999; 0:22:34.)

Hallstavikissa olisi ollut mahdollista käydä alakoulun ensimmäiset luokat suomeksi, ja paljon ullavalaisyyntyisten lapsia koulussa olikin. Kuitenkin vieraskielinen ympäristö, vaikka koulussa puhuttaisiinkin suomea, vieraannuttaa lasta suomalaisista juuristaan. Sirkka-Liisa Siirilä nostikin tyttärensä oireilun leikkikoulussa.

Me alettiin harkita sitte takasituloa sieltä Ruotsista ku vanhin tyttö oli leikkikoulussa ja hän tuli aina pois kesken päivän. (Sirkka-Liisa Siirilä, 1999; 0:21:58.)

Dokumentissa eivät nouse erityisesti esille paluumuuttoon liittyvät vaiheet, vaan dokumentti keskittyi pitkälti elämään Ruotsissa. Paluumuuton osalta keskityttiin lähinnä muuton syihin ja elämään paluumuuton jälkeen. Kuitenkin dokumentissa mainitaan lyhyesti, että muutto oli hankalampaa takaisin Suomeen kuin aikoinaan Suomesta Ruotsiin. Mirjam ja Allan Huukin tarinaa käsittelevässä artikkelissa nousee sama ilmiö, kuin haastateltavilla, että Suomeen haluttiin palata pysyvästi. Tästä kertoo se, että haluttiin rakentaa oma talo ja asettua.

Sanoin, että mitäs jos tehdään loppu tästä reissaamisesta, ostetaan täältä tontti, aletaan rakentaa ja muutetaan Suomeen. Tuntui niin helpottavalta, kun pojat olivat heti innoissaan, ja Allankin valmis. (Mirjam Huuki artikkelissa Kauppinen 2021, B9.)

Paluun jälkeen sekä dokumentissa että artikkelissa nousee esille myös haastateltavien kertomuksissa esille noussut halu asettua Suomeen. Tästä kertoo paluu vakituiseen työelämään Suomessa, ja myös dokumentissa nousee esille yritystoiminnan perustaminen Suomessa. Utta näkökulmaa dokumentissa toi myös eläkkeelle jääneiden paluupohdinnat, että jäisikö Ruotsiin vai palaisiko Suomeen. Ruotsia välivaiheena kuvailee myös Mirjam Huukin kertomus siitä, kuinka paluun jälkeen hän oli kotoutunut Suomeen.

Muistan, kun vasta pari viikkoa takaisin oltuamme yksi tuttu kysyi kaupassa, että onko teillä hirveä ikävä sinne Ruotsiin. Ja minusta tuntui, ettemme olisi koskaan siellä olleetkaan. (Mirjam Huuki artikkelissa Kauppinen 2021, B9.)

6 LOPUKSI

6.1 Yhteenveto

Maisterintutkielmani aiheena oli 1960- ja 1970-lukujen kaksisuuntainen maastamuuton ja paluumuuton ilmiö Keski-Pohjanmaalla sijaitsevan Ullavan ja Ruotsissa sijaitsevan Hallstavikin välillä. Tutkin paikallisten ja median siirtolaisuudeksi ja muuttoaaloksi nimittämää ilmiötä neljän tutkimuskysymyksen avulla, joita olivat:

1. Mitkä syyt ja olosuhteet ajoivat ullavalaisia lähtemään Ruotsin Hallstavikiin siirtolaisiksi?
2. Millaista aika Hallstavikissa oli; millainen yhteisö ullavalaisista alueelle muodostui, ja miten sosiaaliset suhteet vaikuttivat (yli)paikallistumiseen?
3. Mitkä syyt ajoivat osan Hallstavikin ullavalaisista palaamaan takaisin Ullavaan tai lähiseuduille?
4. Millaista elämä paluumuuton jälkeen on ollut?

Aineistona muistitietotutkimuksessani oli kolmen paluumuuttajan teemahaastattelut, joita on analysoitu lähiluvun menetelmällä. Pikku-Ullavan paikallistumisen ilmiötä lähestyn translokaalin käsitteen kautta, joka tarkoittaa sitä, että yksilön oman identiteetin ja paikallistumisen eri (intersektionaaliset) ulottuvuudet ovat samanaikaisesti läsnä fyysisestä tai maantieteellisestä sijainnista riippumatta⁹⁵. Tutkimukseni Keskeisiä tuloksia olivat:

---

⁹⁵ Esim. Anthias 2012; Häkkinen ja Tawah 2016.

1. Ruotsiin muuton taustalla oli toive vaurastumisesta, koska Ruotsiin muuttaneilta tutuilta oli kuultu, että Ruotsissa on hyvä palkka.
2. Hallstavikissa asuessa tehdastyöläisten sosiaaliset suhteet rajautuivat lähtökohtaisesti syntyjään ullavalaisiin, jonka vuoksi aluetta alettiin nimittää ”Pikku-Ullavaksi” – tämän vuoksi ylipaikallistuminen, translokaali, näyttäytyykin hie-man nurinkurisella tavalla: Ruotsissa oltiin suomalaisia, kun taas Suomessa vieraillessa identiteetti oli ruotsalaisempi.
3. Paluumuuton taustalla oli perheen perustaminen ja se, että lapset voivat aloittaa koulutiensä Suomessa.
4. Paluumuuton jälkeen yhteydet Ruotsiin ovat hiipuneet olennaisesti.

Tutkimukseni tärkeimpänä tavoitteena olen halunnut antaa äänen Hallstavikin pikku-ullavalaisille ja myöhemmin paluumuuttaneille ullavalaisille. Olen maisterintutkielmassa selvittänyt haastattelututkimuksen kautta niitä syitä ja olosuhteita, Suomen työntekijöitä ja Ruotsin vetovoimatekijöitä, joista ullavalaiset ovat lähteneet lahden toiselle puolelle, millaista elämä Ruotsissa ja Hallstavikissa oli sekä miksi lopulta päätettiin palata Suomeen. Tärkeimpiä esille nousseita teemoja olivat halu vaurastua, ullavalaisen muodostama yhteisö Hallstavikissa ja paluu pääsääntöisesti perheyistä takaisin Suomeen. Etenkin Hallstavikiin muodostunut Pikku-Ullava yhteisönä on sikäli mielenkiintoinen, että vaikka se on maantieteellisesti sijainnut Ruotsissa, kokivat siinä vaikuttaneet olevansa pohjimmiltaan suomalaisia.

Lähiluennan aikana nousi esille se, että kertomukset ovat pääpiirteittäin yhtäläisiä: kaikkien haastateltavien tavoitteena oli kerätä rahaa Ruotsissa, perustaa perhe ja palata lopulta Suomeen. Haastateltava A vietti puolisonsa kanssa Ruotsissa huomattavasti vähemmän aikaa haastateltaviin B ja C verrattuna, mutta tarinallisesti kertomus on kuta kuinkin yhtäläinen. Tämän vuoksi teemoittelu oli maisterintutkielman kannalta onnistunut menetelmä.

6.2 Jatkotutkimusehdotukset

Maisterintutkielmani kirjoitusprosessin aikana nousi esille monenlaisia aiheita, josta olisi mahdollista työstää jatkotutkimusta. Vaikka tutkimukseni keskittyy 1960- ja 1970-lukujen siirtolaisuuteen, tapahtuu maiden välistä muuttoa edelleen, ja nykypäivän ruotsinsuomalaisuus on esillä esimerkiksi mediassa. Lisäksi Ruotsissa asuu huomattavasti suomalaisia juuria omaavaa väestöä, mikä sinänsä on liitännäistä maisterintutkielmani aiheeseen.

Maisterintutkielmassani esille noussut paikallistuminen ja identiteetti ovat teemoja, josta voisi tehdä laajempaa, tarkempaa ja vankemmin sekä teoriaan että käsitteistöön nojaavaa tutkimusta. Kuten tutkimuksessani havainnoin, korostuivat maiden identiteetit vahvemmin päinvastaisissa tilanteissa: suomalaisuus Ruotsissa ja ruotsalaisuus Suomessa. Lisäksi aihetta tukemaan olisi suotavaa tehdä myös aikalaisten ei-siirtolaisien haastatteluja siitä, miten he kokivat siirtolaiset ja oman identiteettinsä ja paikallistumisensa heihin verrattuna.

Nykypäivän siirtolaisuus on monimuotoista: on otettava huomioon useamman polven siirtolaisuus ja Ruotsiin jääneiden siirtolaisten ja heidän jälkeläistensä elämä nykypäivänä. Esimerkiksi kiinnostavaa on, miten siirtolaisten jälkeläiset ovat ruotsalaisyksineet, miten se on tapahtunut ja kuinka paljon sitä on tapahtunut esimerkiksi oman paikallistumisen kokemuksen kannalta. Nykypäivän siirtolaisuus Suomesta Ruotsiin esimerkiksi koulutuksen ja töiden perässä on viime vuosina ollut mediassa esillä jonkin verran: esimerkiksi suosiota on herättänyt alun perin Loviisa Läärän ja Marleena Lammikon julkaisema podcast *Ei saa peittää*, jossa nuorena Ruotsiin korkeakouluun muuttaneet kertovat kokemuksiaan Ruotsissa opiskelijoina ja lopulta myös työntekijöinä työelämässä. Nykyään Loviisa Läärän ja Marika Pietilän luotsaama podcast onkin nimennyt itsensä ”Ruotsin suosituimmaksi suomenkieliseksi podcastiksi”⁹⁶.

Nykypäivän siirtolaisuuteen liittyen olisi myös mielenkiintoista, jos tutkimuksessani alun perin suunnittelemani idean mukaisesti Ullavasta Hallstaan muuttaneiden ja sinne jääneiden siirtolaisten kertomuksia tutkittaisiin. Tämä antaisi tutkimuskysymyksiini verrattuna uuden näkökulman siitä, miksi Hallstavikiin päätettiin jäädä. Lisäksi olisi mielenkiintoista kuulla kantaruotsalaisten näkemyksiä siirtolaisuudesta, ja tutkia sitä, miten se oli esillä kansalaisten puheessa ja mediassa. Siirtolaisuuden monisukupolvisuuden tutkimus olisi myös näiden tutkimustulosten valossa yksi tutkimusaihe: miten monisukupolvista siirtolaisuutta tapahtuu, ja onko eri sukupolvissa tapahtunut muuttoa maiden välillä.

Yleisesti ottaen vähän tutkittua paluumuuttoa voisi tutkia eri näkökulmista ja eri menetelmillä. Esimerkiksi historian tutkimuksessa voisi tehdä aikalaistutkimusta, ja tutkia mm. sanomalehtiaineistoa. Tilastollinen tutkimus antaisi myös aiheelle uudenlaista perspektiiviä, sillä nykyinen siirtolais- ja paluumuuttotilasto on jokseenkin vajavaista. Näin ollen laadullinen tutkimus tukee sitä, ja alojen yhteistyö aiheen tutkimuksessa voisi tuottaa hedelmällisiä tuloksia.

---

⁹⁶ Supla 2023.

LÄHTEET

Kirjallisuus

- Abrams, Lynn. Oral History Theory. Abingdon ; New York: Routledge, 2010.
- Aaltonen, Juho; Kangasharju, Aki ja Moision, Antti. Vuoden 2009 kuntaliitokset. Helsinki: Sitra ja VATT, 2009.
- Anthias, Floya. Transnational Mobilities, Migration Research and Intersectionality: Towards a Translocational Frame. *Nordic Journal of Migration Research*, 2 (2), 102–110. 2012.
- Eskola, Jari, ja Juha Suoranta. Johdatus Laadulliseen Tutkimukseen. Tampere: Vastapaino, 1998.
- Fingerroos, Outi, Haanpää, Riina, Heimo, Anne ja Ulla-Maija Peltonen. Muistitietotutkimus: Metodologisia Kysymyksiä. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2006.
- Fingerroos, Outi ja Tuulikki Kurki. Ääniä Arkistosta: Haastattelut Ja Tulkinta. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2008.
- Fingerroos, Outi, Hästbacka, Veli-Martin, Häkkinen, Anne ja Tiina-Riitta Lappi. Muistitietotutkimus Pikku-Ullavan paluumuuttajien kokemuksista ja elämästä. Teoksessa Hämmäläinen, Niina, Karhu, Hanna ja Tuomas Martikainen (toim.) Kalevalaseuran vuosikirja 102: Kansallisesta yllirajaiseen. Kulttuuri, perinne ja kirjallisuus. Kalevalaseura. Julkaistaan lokakuussa 2023.
- Hartonen, Olavi, Söderling, Ismo ja Jouni Korkiasaari. Siirtolaisuus Suomessa ja Euroopassa: opettajan opas. Siirtolaisuusinstituutti, 2013. Saatavilla osoitteessa <https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/179992/E-01%20ISBN%20978-952-5889-46-8%20Olavi%20Hartonen%2C%20Ismo%20S%20C3%B6derling%20%26%20Jouni%20Korkiasaari%20Siirtolaisuus%20Suomessa%20ja%20Euroopassa%20opettajan%20opas%20Siirtolaisuusinstituutti%202013>

[20Korkiasaari%20-%20Siirtolaisuus%20Suomessa%20ja%20Euroopassa.pdf?sequence=1&isAllowed=y](#)

- Heimo, Anne; Juvonen, Tuula ja Heidi Kurvinen. Opas muistitietohaastattelun tekemiseen. Helsinki. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura, 2021.
- Hirsjärvi, Sirkka, ja Helena Hurme. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun Teoria Ja Käytäntö. Gaudeamus Helsinki University Press, 2008.
- Häkkinen, Anne ja Sanna Tawah. Introduction: Transnational Processes and Practices in the Everyday Lives of Migrants and Non-Migrants in Europe. *Ethnologia Fennica*, 43, 5–11. 2016.
- Hämeenaho, Pilvi ja Eerika Koskinen-Koivisto (toim.). Moniulotteinen Etnografia. Helsinki: Ethnos, 2014.
- Hästbacka, Veli-Martin. Vailla Yhteisiä Ja Selkeitä Toimintamalleja: Laadullinen Tutkimus Sisäilmaongelmien Käsittelemisestä Työyhteisöissä Ja Niiden Vaikutuksista Työhyvinvointiin. 2020.
- Korkiakangas, Pirjo, Olsson, Pia, Ruotsala, Helena, Lönnqvist, Bo ja Tiina-Riitta Lappi. Polkuja Etnologian Menetelmiin. Helsinki: Ethnos, 2005.
- Korkiasaari, Jouni, ja Kari Tarkiainen. Suomalaiset Ruotsissa. Turku: Siirtolaisuusinstituutti, 2000.
- Korkiasaari, Jouni. Suomalaiset maailmalla : Suomen siirtolaisuus ja ulkosuomalaiset entisajoista tähän päivään. Siirtolaisuusinstituutti, 1989. Saatavilla osoitteessa: <https://www.doria.fi/handle/10024/180068>
- Koskinen-Koivisto, Eerika. Tutkimuskohteena läheinen ihminen: Refleksiivisen ja dialogisen tutkimusotteen mahdollisuudet ja rajoitteet etnografisessa tutkimuksessa. *Elore* 21(2), 2014.
- Liimatainen, Tuire. Finnishnesses in Sweden: The Discursive Construction of Ethnicity in the Landscape of Social Media. Helsinki: Faculty of Arts, University of Helsinki, 2022.
- Lundgren, Helena, ja Lena Knutson Udd. Hallsta Pappersbruk: Industrihistoria Från 1912 Till Våra Dagar. Hallstavik: Holmen Paper, 2007.
- Lönnqvist, Bo, Kiuru, Elina ja Eeva Uusitalo. Kulttuurin Muuttuvat Kasvot: Johdatusta Etnologiatieteisiin. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1999.

Markkola, Pirjo ja Viljo Rasila. Suomen Maatalouden Historia: 3, Suurten Muutosten Aika : Jälleenrakennuskaudesta EU-Suomeen. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2004.

Nurmi, Timo. Uusi Suomen Kielen Sanakirja. 2. tark. p. [Helsinki]: Valitut palat, 2002.

Pöysä, Jyrki. "Lähiluku Vaeltavana Käsitteenä Ja Tieteidenvälisenä Metodina." Vaeltavat Metodit 2010: 331-360.

Pöysä, Jyrki. Lähiluvun Tieto: Näkökulmia Kirjoitetun Muistelukerronnan Tutkimukseen. Joensuu: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura, 2015.

Savolainen, Ulla ja Riikka Taavetti (toim.). Muistitietotutkimuksen kentät: Teoriat, käytännöt ja muutos. 2022.

Turunen, Harri. Kälviän Ja Ullavan Kirja. [Kälviä] ; [Ullava]: Kälviän kunta ja seurakunta : Ullavan kunta ja seurakunta, 1993.

Uotinen, Johanna. Kokemuksia autoetnografiassa. Vaeltavat Metodit 2010: 178-189.

Artikkelit ja sähköiset lähteet

Aho, Sanni. Länttäläiset sata vuotta sitten ja nyt – Kiertävä kuvaaja ikuisti Ullavan Läntän kyläläiset ruispellolla vuonna 1919 ja Esko Keski-Vähälä vuonna 2019. 31.7.2019. Haettu 29.3.2022 osoitteesta <https://www.perhonjokilaakso.fi/uutinen/578787>

Airola, Outi. Ota kantaa kyläkoulujen kohtaloon – Öjan koulun ja Ullavan koulujen tulevaisuudesta päätetään tänä keväänä. 9.2.2022. Haettu 21.2.2022 osoitteesta <https://www.kokkola-lehti.fi/uutinen/632188>

Befolkningsstatistik. Norrtälje kommun. Päivitetty 2020. Haettu 6.10.2021 osoitteesta <https://www.norrtalje.se/info/kommun-och-politik/fakta-om-norrtalje-kommun/kommunfakta/befolkningsstatistik/>

Ei saa peittää. Supla. Haettu 16.2.2023 osoitteesta <https://www.supla.fi/podcast/ei-saa-peittaa>

Häverö-Edebo församling. Svenska kyrkan. Haettu 6.10.2021 osoitteesta <https://www.svenskakyrkan.se/roslagens-vastra-pastorat/havero-edebo-forsamling>

Holopainen, Heini. Koulua uhkaa sulkeminen – kylä kutsui jääkiekkolegenda Juhani Tammisen apuun. 19.1.2017. Haettu 21.2.2022 osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-9412338>

Instituutti. Siirtolaisuusinstituutti. Haettu 17.10.2021 osoitteesta <https://siirtolaisuusinstituutti.fi/instituutti/>

Kauppinen, Hanna. Hallstavik oli mini-Ullava. Keskipohjanmaa. 24.10.2021.

Klemola, Jouko. Ullavassa tapahtunutta 1979-1988. Ullavan joulu 1988. Ullava: LC Ullava, 1988.

Koivumäki, Maila. Veikko Vionojan koulun ja pääkirjaston vihkiäisjuhla. Ullavan joulu 2002. Ullava: LC Ullava, 2002.

Maastamuutto. Siirtolaisuusinstituutti. Haettu 17.10.2021 osoitteesta <https://siirtolaisuusinstituutti.fi/tutkimus/maastamuutto/>

Maahanmuutto. Tilastokeskus. Haettu 28.4.2022 osoitteesta <https://www.stat.fi/meta/kas/maahanmuutto.html>

Miten Suomi nousi köyhyydestä? Tilastokeskus. Haettu 27.2.2023 osoitteesta https://www.stat.fi/artikkelit/2012/art_2012-02-16_006.html?s=0

Mäkelä, Juho. 25.2.2018. Selvitimme, millaista elämä on nyt Suomen EU-vastaisimmalla alueella: "Tontin nurkalla voi käydä rauhassa kusella" "Suomea viedään väkisin takaisin menneeseen". Keskipohjanmaa-lehden verkkosivut. Haettu 20.9.2021 osoitteesta <https://www.keskipohjanmaa.fi/uutiset/529530/selvitimme-millaista-elama-on-nyt-suomen-eu-vastaisimmalla-alueella-tontin-nurkalla-voi-kayda-rauhas>

Norrälje. Ekonomifakta. Haettu 1.10.2022 osoitteesta <https://www.ekonomifakta.se/Fakta/Regional-statistik/Din-kommun-i-siffror/Norrtaelje/>

Perälä, Reijo. 19.1.2016. Peruskoulu mullisti Suomen koululaitoksen. Haettu 13.9.2022 osoitteesta <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2016/01/19/peruskoulu-mullisti-suomen-koululaitoksen>

POHJANTÄHDEN ALLA. Yle. Haettu 9.9.2021 osoitteesta http://vintti.yle.fi/yle.fi/pohjantahdenalla/esitetyt_ohjelmat_1999.html#17

Rahkosen koulu. Kokkolan kaupunki. Haettu 21.2.2022 osoitteesta <https://www.kokkola.fi/kasvatus-ja-koulutus/perusopetus/koulut/rahkosen-koulu/>

Sanasto. Maahanmuuttovirasto. Haettu 28.4.2022 osoitteesta

https://migri.fi/sanasto#P_fi

Savela, Antti. 16.11.2022. Rahkosen koulu Ullavassa säästy – miten käy Haapajärvellä Tiiton ja Väliojan: "Koulun lakkauttamista pitää edeltää lapsivaikutusten arviointi", toteaa opetuksen ylitarkastaja aluehallintovirastosta. Keskipohjanmaa. Haettu 16.2.2023 osoitteesta <https://www.keskipohjanmaa.fi/uutinen/648868?ref=login>

Seppänen, Oona. 25.12.2022. Jouluvalot sammuiivat eikä autoille riittänyt bensaa – joulua vietettiin energiakriisin varjossa myös 49 vuotta sitten. Yle. Haettu 20.3.2023 osoitteesta <https://yle.fi/a/74-20010294>

Teatteri Pystymehtäsä lähtemisen palo, ainainen ikävä. KP24. 3.7.2016. Haettu 9.9.2021 osoitteesta <https://www.keskipohjanmaa.fi/uutiset/415596/teatteri-pystymehtasa-lahtemisen-palo-ainainen-ikava>

Tieteen termipankki 24.2.2022: Folkloristiikka:lähiluku. (Tarkka osoite: <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Folkloristiikka:lähiluku>.)

Ullavan kirjasto. Kokkolan kaupunki. Haettu 21.2.2022 osoitteesta <https://www.kokkola.fi/vapaa-aika/kirjasto/kirjastot/ullavan-kirjasto/>

Ullavan Ylipään kylistä löytyy yhteisöllisyyttä, kulttuuria ja harrastusmahdollisuuksia. Suomen Kylät ry. 2.8.2019. Haettu 21.2.2022 osoitteesta <https://suomenkylat.fi/maakunnallinen-vuoden-kyla-ullavan-ylipaa/>

Ullavan seurakuntakoti. Kaustisen ja Ullavan seurakunta. Haettu 21.2.2022 osoitteesta <https://www.kaustisenjaullavanseurakunta.fi/kirkot-ja-tilat/ullavan-seurakuntakoti>

Uusi-Vähälä, Vilho. Ullavan kunnan lähihistoriaa. Ullavan joulu 1988. Ullava: LC Ullava, 1988.

Viiperi, Kari. Pikku-Ullava Hallstavikin sydän on paperinen. Keskipohjanmaa. 29.8.1998.

Väestönmuutokset ja väkiluku 1749-2020. Tilastokeskus. Haettu 21.2.2022 osoitteesta https://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vrm_kuol/statfin_kuol_pxt_12at.px/

Televisio-ohjelmat

Pohjantähden alla: Kaksi Ullavaa. Dokumenttisarjan jakso. Esitetty Ylellä 23.5.1999.

Tutkimusaineisto

Haastattelut (2 kpl) aikavälillä 20.7.-23.7.2022. Arkistoisesta SKS:lle keskusteltu.

Haastateltava A: haastattelutallenteen kesto 00:44:41

Haastateltavat B ja C: haastattelutallenteen kesto 00:53:18

LIITTEET

LIITE 1

Elinkeino	Vuosi 1880	Vuosi 1910	Vuosi 1940	Vuosi 1970
Maa- ja metsä-talous	79,5 % / 202	87,9 % / 463	95,2 % / 847	74,5 % / 374
Teollisuus ja käsityö	-	0,9 % / 5	1,0 % / 9	6,2 % / 31
Rakennustoi-minta	-	-	-	5,4 % / 27
Kauppa	0,4 % / 1	0,2 % / 1	0,9 % / 8	5,4 % / 27
Liikenne	-	0,4 % / 2	0,4 % / 4	2,2 % / 11
Palvelukset	1,2 % / 3	0,9 % / 5	1,5 % / 13	5,1 % / 26
Sekatyömiehet	4,7 % / 12	-	1,0 % / 9	-
Tuntematon elinkeino	14,2 % / 36	9,7 % / 51	-	1,2 % / 6
Yhteensä	100,0 % / 254	100,0 % / 527	100,0 % / 890	100,0 % / 502

Ullavan elinkeinojakauma ammatissa toimivassa väestössä 1940 ja 1970 (Lähde: Kälviän ja Ullavan kirja, toim. Harri Turunen 1993, 119.)

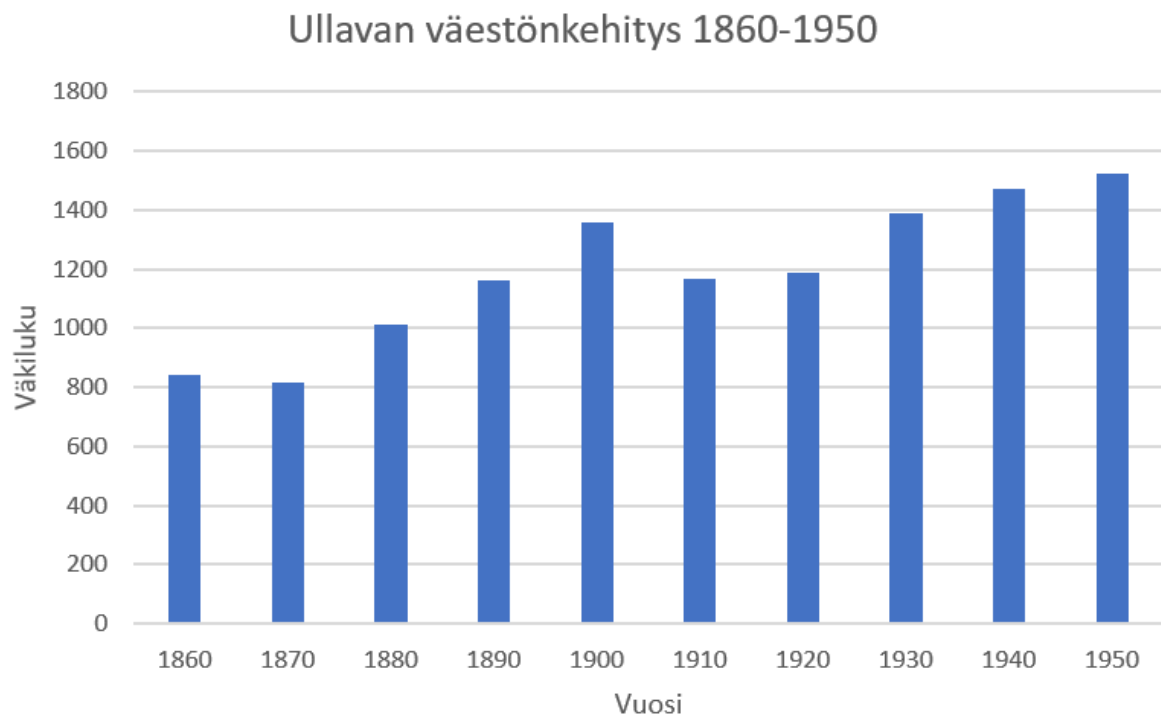

LIITE 2

Elinkeino	Vuosi 1988
Maa- ja metsätalous	46,3 % / 192
Teollisuus	11,1 % / 46
Energiahuolto	0,2 % / 1
Rakennustoiminta	8,2 % / 34
Kauppa ja ravitsemustoiminta	7,2 % / 30
Kuljetus ja tietoliikenne	2,7 % / 11
Rahoitus	1,4 % / 6
Palvelut	19,0 % / 79
Tuntematon	3,9 % / 16
Yhteensä	100,0 % / 415

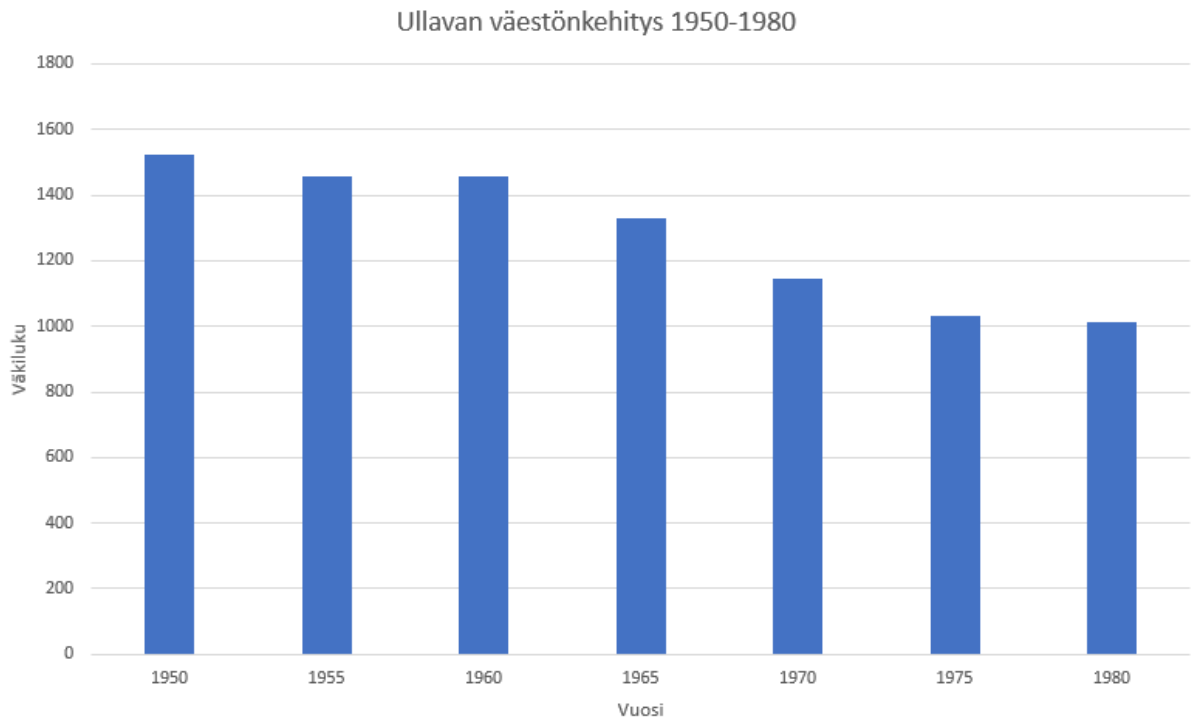
Ullavan elinkeinojakauma ammatissa toimivassa väestössä 1988 (Lähde: Kälviän ja Ullavan kirja, toim. Harri Turunen 1993, 121.)

LIITE 3

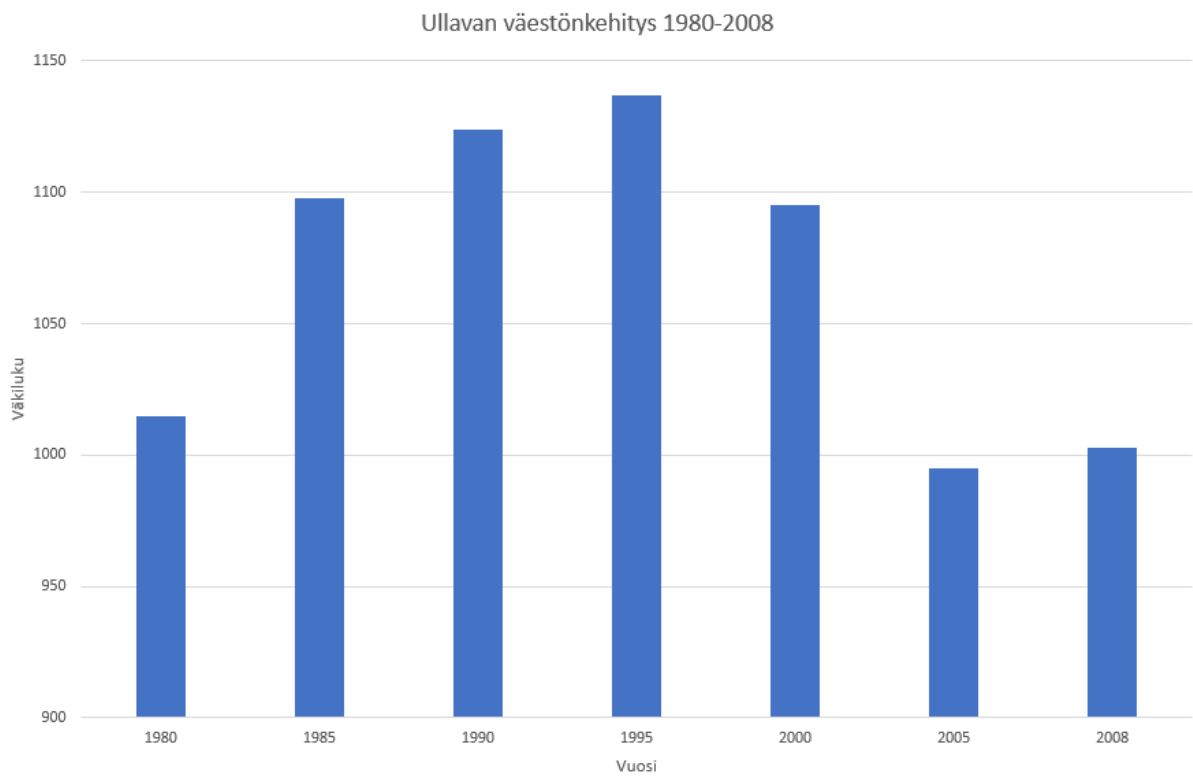
Ullavan väestönkehitys vuosina 1860-1950 (Lähde: Kälviän ja Ullavan kirja, toim. Harri Turunen 1993, 106.)

LIITE 4

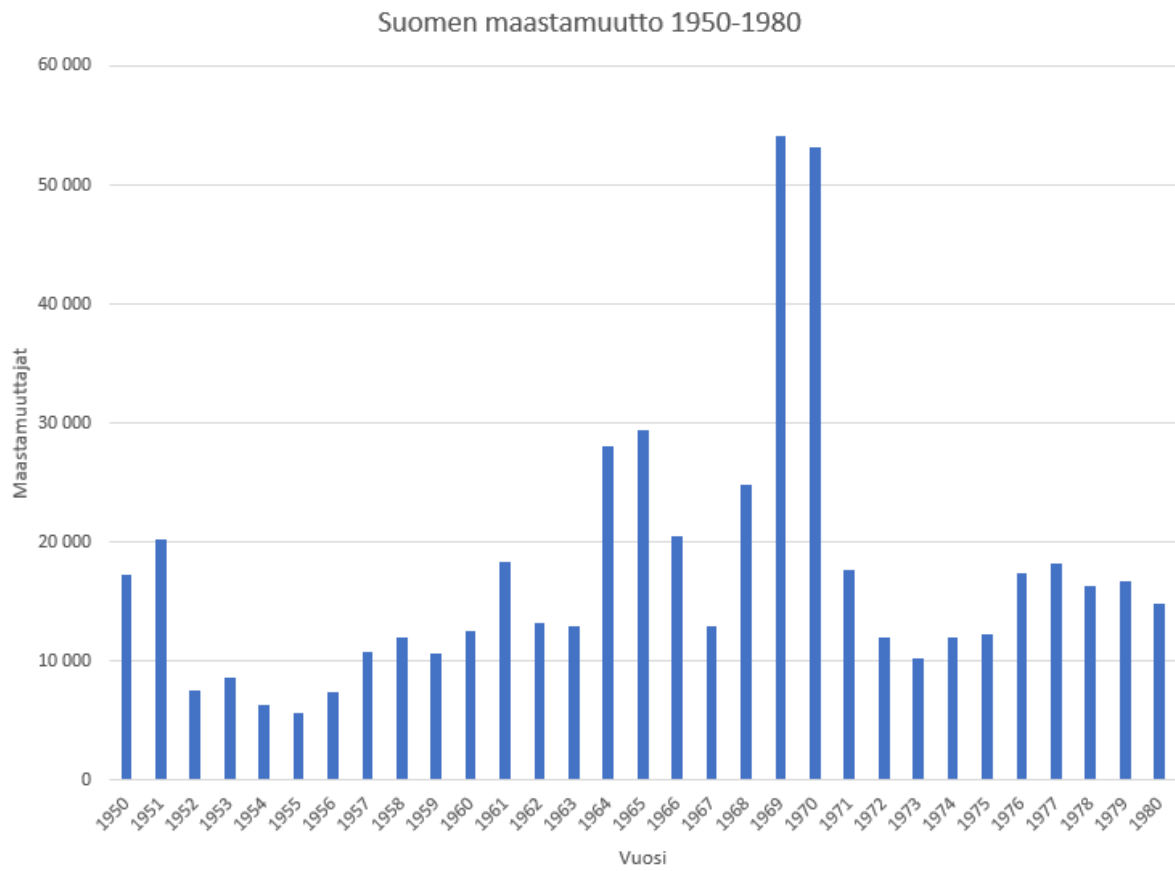
Ullavan väestönkehitys vuosina 1950-1980 (Lähde: Tilastokeskuksen Väkiluku-kirjat)

LIITE 5

Ullavan väestönkehitys vuosina 1980-2008 (Lähde: Tilastokeskuksen Väkiluku-kirjat)

LIITE 6

Suomen maastamuutto vuosina 1950-1980. (Lähde: Väestömuutokset ja väkiluku 1749-2020, Tilastokeskus 2022)

LIITE 7

Teemahaastattelurunko

I Elämä ennen Ruotsiin muuttoa

1. Elämäntilanne ennen Ruotsiin muuttoa
  - a. Perhetilanne, opiskelu-/työtilanne
2. Arkielämä, siihen liittyvät haasteet
3. Yhteydet Ruotsiin, esim. tutut

II Päätös Ruotsiin muutosta, muutto ja asettuminen Ruotsiin

1. Ensimmäinen ajatus Ruotsiin muutosta
  - a. Ajankohta, mistä kimposi ajatus
2. Syyt; hyvät ja huonot puolet muutossa
3. Milloin varsinainen päätös syntyi
4. Milloin muutto tapahtui
5. Miten muutto käytännössä tapahtui
  - a. Muuttotavarat, pitikö vanhasta omaisuudesta luopua
  - b. Muut käytännön asiat
6. Ensimmäinen asuinsija/työpaikka/opiskelupaikka Ruotsissa
7. Ruotsin osaaminen ennen muuttoa

III Elämä Ruotsissa

1. Vaihtuiko asunto/asuinpaikka asumisen aikana
2. Muuttuiko perhetilanne
3. Vaihtuiko työpaikka
4. Suomi/Ullava-yhteisö Ruotsissa
5. Sosiaaliset suhteet, esim. ystävytydet paikallisten kanssa
6. Kielitaidon kehittyminen; oliko tarjolla koulutusta
7. Suomessa vierailu esim. lomilla

IV Päätös Suomeen palaamisesta, paluu ja asettuminen Suomeen

1. Ensimmäinen ajatus Suomeen paluusta
  - a. Ajankohta, mistä ajatus kimposi
2. Syyt; hyvät ja huonot puolet paluussa
3. Milloin varsinainen päätös syntyi
4. Milloin muutto tapahtui
5. Miten muutto käytännössä tapahtui
  - a. Muuttotavarat, pitikö vanhasta omaisuudesta luopua

- b. Muut käytännön asiat
- 6. Ensimmäinen asuinsija Suomessa, oliko työpaikkaa palatessa

V Elämä Suomessa paluun ja asettumisen jälkeen

1. Vaihtuiko asunto/asuinpaikka asumisen aikana
2. Muuttuiko perhetilanne
3. Vaihtuiko työpaikka
4. Yhteisö Suomessa

LIITE 8

TIETOSUOJAILMOITUS HAASTATTELUUN OSALLISTUVALLE

14.06.2021–31.05.2025

Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista, eikä sinun ole pakko osallistua, haastatteluun osallistumisen voi keskeyttää.

TUTKIELMAN AIHEEN KUVAUS JA SITÄ KOSKEVA HAASTATTELU

”Lahden toiselle puolelle – ja takaisin”: muistitietotutkimus Ullavasta Ruotsiin muuttaneiden kokemuksista siirtolaisina ja paluumuuttajina (työnimi). Maisterintutkielma 30 op.

Maisterintutkielman aiheena on Ullavasta Ruotsiin 1960- ja 1970-luvuilla muuttaneiden ja myöhemmin paluumuuttaneiden ullavalaisten kokemukset Ruotsin siirtolaisuudesta ja paluumuutosta. Tutkielmaa varten kerättävä aineisto koostuu paluumuuttajapariskuntien haastatteluista, joita on tarkoitus toteuttaa 2-3 kappaletta.

MIHIN HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELY PERUSTUU

EU:n yleinen tietosuoja-asetus, artikla 6, kohta 1

Osallistujan suostumus

HAASTATTELUSTA VASTAAVAT TAHOT

Rekisterinpitäjä: Veli-Martin Hästbacka

Rekisterinpitäjän yhteystiedot:

Osoite: *Osoite piilotettu maisterintutkielman liitteestä*

Puhelin: *Puhelinnumero piilotettu maisterintutkielman liitteestä*

Sähköposti: *Sähköpostiosoite piilotettu maisterintutkielman liitteestä*

Tutkielman suorituspaikka:

Jyväskylän yliopisto, historian ja etnologian laitos. Seminaarinkatu 15, PL 35, 40014 Jyväskylän yliopisto. Vaihde (014) 260 1211, Y-tunnus 0245894-7.

Vastuullinen ohjaaja ja yhteyshenkilö:

Professori Outi Fingerroos

Sähköposti: *Sähköpostiosoite piilotettu maisterintutkielman liitteestä*

Puhelin: *Puhelinnumero piilotettu maisterintutkielman liitteestä*

Osoite: Kulttuurit ja yhteisöt muuttuvassa maailmassa -koulutusohjelma (KUMU), PL 35, 40014 Jyväskylän yliopisto

HAASTATELUN TAUSTA JA TARKOITUS

Maisterintutkielma on muistitietotutkimus Ullavasta Ruotsiin 1960- ja 1970-luvuilla muuttaneiden paluumuuttajien kokemuksista siirtolaisina ja paluumuuttajina, jota varten haastatteluaineisto kerätään. Maisterintutkielman tarkoituksena on antaa ääni paluumuuttajille, ja nostaa esille heidän kokemuksiaan tuolta ajalta, ja sen jälkeen.

Maisterintutkielman kokonaistoteutuksesta vastaa tutkija.

HAASTATELUN TOTEUTTAMINEN KÄYTÄNNÖSSÄ JA KERÄTTÄVÄT HENKILÖTIEDOT

Aineistonkeruun aikana on suunniteltu toteutettavan 3 laadullista paluumuuttajapariskunnan teemahaastattelua. Haastattelut toteutetaan ja tallennetaan digitaalisesti tutkittavan suostumuksella. Haastatteluun osallistuminen kestää arviolta 60 minuuttia.

Haastateltavalta kerätään seuraavia henkilötietoja: nimi, sähköpostiosoite, ikä, puhelinnumero, asuinpaikkakunta ja haastattelumuistiinpanot. Haastatteluista tehdään digitaalinen äänitallenne, ja tallenteen tekemisestä sovitaan haastateltavan kanssa ennalta.

Haastattelukysymykset eivät lähtökohtaisesti sisällä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja (rotu tai etninen alkuperä, poliittinen mielipide, uskonnollinen tai filosofinen vakaus, ammattiliiton jäsenyys, terveyttä koskevat tiedot, seksuaalinen suuntautuminen tai käyttäytyminen, geneettiset tai biometriset tiedot henkilön tunnistamista varten).

Haastatteluista tehdään muistiinpanot, digitaalinen tallenne sekä litteraatio. Dataa säilytetään tutkimuksen teon aikana tietoturvasääntöjen mukaisesti Jyväskylän yliopiston palveluissa, minkä jälkeen

aineisto luovutetaan kulttuuriperintöä tallentavaan arkistoon, jolla on tietosuojalainsäädännön mukainen oikeus käsitellä henkilötietoja yleisen edun mukaisessa arkistointitarkoituksessa. Aineiston luovutuksesta on keskusteltu Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkiston kanssa.

Tutkimuksessa tietojasi ei siirretä EU/ETA-alueen ulkopuolelle.

HENKILÖTIETOJEN SUOJAAMINEN

Haastateltavilta kerättyjä tietoja ja tuloksia käsitellään asianmukaisesti tietosuojalainsäädännön edellyttämällä tavalla. Tietojasi kuitenkin voidaan tunnistaa tuloksista, selvityksistä tai julkaisuista.

Turhaa henkilötietojen käyttöä vältetään kaikessa raportoinnissa.

TULOKSET

Haastattelu on osa maisterintutkielman tekemisen prosessia, jonka tuloksia hyödynnetään tutkielman toteutuksessa. Tutkimuksen päätyttyä, viimeistään 31.7.2023 aineisto luovutetaan kulttuuriperintöä tallentavaan arkistoon, jolla on tietosuojalainsäädännön mukainen oikeus käsitellä henkilötietoja yleisen edun mukaisessa arkistointitarkoituksessa. Aineiston luovutuksesta on keskusteltu Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkiston kanssa.

REKISTERÖIDYN OIKEUDET JA NIISTÄ POIKKEAMINEN

Sinulla on oikeus peruuttaa antamasi suostumus, kun henkilötietojen käsittely perustuu suostumukseen. Jos peruutat suostumuksesi, sinun tietojasi ei käytetä enää tutkielman teossa. Siltä osin kuin henkilötietojasi sisältyy tuloksiin, selvityksiin ja julkaisuihin, niitä ei voida poistaa enää sen jälkeen, kun nämä on julkaistu.

Oikeus saada pääsy tietoihin (tietosuoja-asetuksen 15 artikla)

Sinulla on oikeus saada tieto siitä, käsitelläänkö henkilötietojasi ja mitä henkilötietojasi käsitellään. Voit myös halutessasi pyytää jäljennöksen käsiteltävistä henkilötiedoista.

Oikeus tietojen oikaisemiseen (tietosuoja-asetuksen 16 artikla)

Jos käsiteltävissä henkilötiedoissasi on epätarkkuuksia tai virheitä, sinulla on oikeus pyytää niiden oikaisua tai täydennystä.

Oikeus tietojen poistamiseen (tietosuoja-asetuksen 17 artikla)

Sinulla on oikeus vaatia henkilötietojesi poistamista seuraavissa tapauksissa:

a) henkilötietoja ei enää tarvita niihin tarkoituksiin, joita varten ne kerättiin tai joita varten niitä muutoin käsiteltiin, peruutat suostumuksen, johon käsittely on perustunut, eikä käsittelyyn ole muuta laillista perustetta, vastustat käsittelyä (kuvaus vastustamisoikeudesta on alempana) eikä käsittelyyn ole olemassa perusteltua syytä, henkilötietoja on käsitelty lainvastaisesti; tai henkilötiedot on poistettava unionin oikeuteen tai jäsenvaltion lainsäädäntöön perustuvan rekisterinpitäjään sovellettavan lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi.

Oikeus käsittelyn rajoittamiseen (tietosuoja-asetuksen 18 artikla)

Sinulla on oikeus henkilötietojesi käsittelyn rajoittamiseen, jos kiistät henkilötietojen paikkansapitävyyden, jolloin käsittelyä rajoitetaan ajaksi, jonka kuluessa rekisterinpitäjä voi varmistaa niiden paikkansapitävyyden, käsittely on lainvastaista ja vastustat henkilötietojen poistamista ja vaadit sen sijaan niiden käytön rajoittamista, rekisterinpitäjä ei enää tarvitse kyseisiä henkilötietoja käsittelyn tarkoituksiin, mutta sinä tarvitset niitä oikeudellisen vaateen laatimiseksi, esittämiseksi tai puolustamiseksi, olet vastustanut henkilötietojen käsittelyä (ks. tarkemmin alla) odottaessa sen todentamista, syrjäyttävätkö rekisterinpitäjän oikeutetut perusteet rekisteröidyn perusteet.

Vastustamisoikeus (tietosuoja-asetuksen 21 artikla)

Sinulla on oikeus vastustaa henkilötietojesi käsittelyä, jos käsittely perustuu yleiseen etuun tai oikeutettuun etuun. Tällöin rekisterinpitäjä ei voi käsitellä henkilötietojasi, paitsi jos se voi osoittaa, että käsittelyyn on olemassa huomattavan tärkeä ja perusteltu syy, joka syrjäyttää rekisteröidyn edut, oikeudet ja vapaudet tai jos se on tarpeen oikeusvaateen laatimiseksi, esittämiseksi tai puolustamiseksi. Jyväskylän yliopisto voi jatkaa henkilötietojesi käsittelyä myös silloin, kun sen on tarpeellista yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi.

Profilointi ja automatisoitu päätöksenteko

Henkilötietojasi ei käytetä automaattiseen päätöksentekoon eikä profilointiin

Haastateltavalla on oikeus tehdä valitus Tietosuojavaltuutetun toimistoon, mikäli tutkittava katsoo, että häntä koskevien henkilötietojen käsittelyssä on rikottu voimassa olevaa tietosuojalainsäädäntöä. Lue lisää: <http://www.tietosuoja.fi>.

HENKILÖTIETOJEN SÄILYTTÄMINEN JA ARKISTOINTI

Haastatteluista muodostuu laadullinen aineisto, joka luovutetaan kulttuuriperintöä talentavaan arkistoon, jolla on tietosuojalainsäädännön mukainen oikeus käsitellä henkilötietoja yleisen edun mukaisessa arkistointitarkoituksessa. Aineiston luovutuksesta on

keskusteltu Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkiston kanssa. Luovutus tehdään tutkimuksen päätyttyä, viimeistään 31.7.2023.

Tutkimusaineistoa säilytetään tutkimuksen aikana Jyväskylän yliopiston tietoturvakäytäntöjen mukaisesti.

Aineisto on tutkielman tekijän käytössä. Hän käsittelee aineistoa Jyväskylän yliopiston tietosuojakäytäntöjä noudattaen.

Tutkimuksesta valmistuu maisterintutkielma viimeistään 31.7.2023. Tämän jälkeen tekijä luovuttaa aineiston Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kulttuuriperintöä tallentavaan arkistoon, jolla on tietosuojalainsäädännön mukainen oikeus käsitellä henkilötietoja yleisen edun mukaisessa arkistointitarkoituksessa. Aineiston luovutuksesta on keskusteltu Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkiston kanssa.

Henkilötietojen käsittely päättyy ja henkilötiedot siirretään arkistoon tutkielman valmistuttua, viimeistään 31.7.2023.

REKISTERÖIDYN OIKEUKSIEN TOTEUTTAMINEN

Jos sinulla on kysyttävää rekisteröidyn oikeuksista, voit olla ensisijaisesti yhteydessä Jyväskylän yliopiston tietosuojavastaavaan (tietosuoja@jyu.fi tai p. 040 805 3297). Kaikki oikeuksien toteuttamista koskevat pyynnöt toimitetaan kirjallisena Jyväskylän yliopiston kirjaamoon.

LIITE 9

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

SUOSTUMUS HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELYYN JA AINEISTON ARKISTOINTIIN

Minua on pyydetty osallistumaan ”**Lahden toiselle puolelle – ja takaisin**”: **muistitietotutkimus Ullavasta Ruotsiin muuttaneiden kokemuksista siirtolaisina ja paluumuuttajina (työnimi) -maisterintutkielman haastatteluun.**

Olen perehtynyt haastattelua koskevaan tiedotteeseen (tietosuojailmoitus) ja saanut riittävästi tietoa haastattelusta ja sen toteuttamisesta. Haastattelun sisältö on kerrottu minulle myös suullisesti ja olen saanut riittävän vastauksen kaikkiin henkilötietojeni käsittelyä koskeviin kysymyksiini. Selvitykset antoi humanististen tieteiden kandidaatti Veli-Martin Hästbacka. Minulla on ollut riittävästi aikaa harkita haastatteluun osallistumista.

Ymmärrän, että haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista. Minulla on oikeus, milloin tahansa haastattelun aikana ja syytä ilmoittamatta, keskeyttää osallistuminen tai peruuttaa suostumukseni henkilötietojen käsittelyyn. Keskeyttämisestä tai suostumuksen peruuttamisesta ei aiheudu minulle kielteisiä seuraamuksia.

Olen ymmärtänyt ne tiedot, joita minulle on annettu henkilötietojen käsittelystä tietosuojailmoituksessa ja annan luvan henkilötietojeni käsittelyyn.

Kyllä

Annan luvan siihen, että minut saa tunnistaa haastattelun tuloksia koskevista raporteista.

Kyllä

Ei

Olen tietoinen, että haastatteluni tallennetaan tutkimuksen päätyttyä kulttuuriperintöä tallentavaan arkistoon, jolla on tietosuojalainsäädännön mukainen oikeus käsitellä henkilötietoja yleisen edun mukaisessa arkistointitarkoituksessa. Haastatteluaineisto on arkistossa vapaasti käytettävissä arkistoon tehtävien täyttämiseksi lain sallimissa rajoissa ja hyvän tavan mukaisesti. Arkiston käyttäjät sitoutuvat aineistoa tilatessaan noudattamaan voimassa olevan lainsäädännön lisäksi arkiston käyttösääntöä ja hyvää tapaa. Arkisto tulee käyttämään haastateltujen yhteystietoja tulevia yhteydenottoja ja arkistointitarkoituksia varten.

Annan luvan siihen, että aineiston saa tutkimuksen päätyttyä kulttuuriperintöä tallentavaan arkistoon.

Kyllä

Ei

Allekirjoituksellani vahvistan, että osallistun tutkimukseen ja suostun vapaaehtoisesti tutkittavaksi sekä annan luvan edellä kerrottuihin asioihin.

Allekirjoitus

Päiväys

Nimen selvennys

Syntymäaika

Osoite

Suostumus vastaanotettu

Suostumuksen vastaanottajan allekirjoitus

Päiväys

Nimen selvennys

Aineiston luovutuksesta on keskusteltu Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkiston kanssa. Alkuperäinen allekirjoitettu asiakirja jää tutkimuksen vastuullisen ohjaajan/johtajan arkistoon ja kopio annetaan tutkittavalle. Aineistonluovutuksen yhteydessä vastuullinen johtaja luovuttaa alkuperäisen asiakirjan kulttuuriperintöä tallentamaan arkistoon. Suostumusta säilytetään tietoturvallisesti aina, kun aineisto on tunnisteellisessa muodossa.

Asiakirja jää tutkimuksen vastuullisen ohjaajan/johtajan haltuun. Suostumusta ja kerättävää dataa säilytetään tietoturvallisesti.